

Göteborgs Universitet
Sociologiska Institutionen
Vt-06
Handledare: Oskar Engdahl
Examinator: Micael Björk

”Det är ett spännande liv...”

En intervjustudie om varför man väljer att inte avbryta sin kriminella
karriär.

Författare: Karoline Karlsson
830830-2945

Abstract

Titel: ”*Det är ett spännande liv...* ” En intervjustudie om varför man väljer att inte avbryta sitt kriminella liv.

Författare: Karoline Karlsson

Handledare: Oskar Engdahl

Institution: Sociologiska Institutionen

Typ av arbete: C-uppsats, 10 poäng

Syfte och frågeställningar:

Syftet med denna uppsats är att ta reda på varför man fortsätter att leva ett kriminellt liv trots att möjligheter finns att avbryta den. Jag kommer att analysera före detta kriminellas levnadsberättelser, detta ger mig förhoppningsvis en orsaksanalys till varför man väljer att inte avsluta sin kriminella karriär. Mina frågeställningar är;

- Varför väljer man att inte avbryta sin kriminella karriär?
  - Varför fortsätter man att leva ett kriminellt liv trots att möjligheter erbjuds till att avbryta den?
  - Vad begränsar en människa till att utnyttja sina möjligheter?

Tillvägagångssätt:

Jag har intervjuat fem personer som har ett kriminellt förflutet och som idag är aktiva inom KRIS- Kriminellas Revansch i Samhället. Intervjuerna hölls på KRIS kontor och pågick ca en timme vardera. Intervjuerna spelades in och skrevs sedan ut för att lättare kunna dela in materialet efter teman. Deras levnadsberättelser har jag sedan analyserat och utifrån detta har jag hittat svar på varför man inte avbryter sin kriminella karriär.

Sammanfattning av resultat:

- Man avslutar inte sin kriminalitet på grund av narkotika missbruk, först efter respondenten blivit drogfri kan man sträva efter ett liv utan kriminalitet. Erbjuds man en möjlighet är det stor chans att man kategoriserar den som en begränsning på grund av sitt missbruk. Missbruket i sig kan också ses som en begränsning i strävan att avbryta sitt kriminella liv, man kanske har motivation med att avsluta sitt kriminella liv men vill inte bli kvitt sitt missbruk.
- Bristande motivation gör att man inte avslutar sitt kriminella liv, respondenten anser sig inte ha några motiverande anledningar till att lägga kriminaliteten och missbruket bakom sig. Motivationen är därför avgörande för huruvida man kategoriserar ett erbjudande som en möjlighet eller begränsning.
- Rädsla för det okända i kombination med den upplevda trygghet man får i det kriminella livet gör att man inte lämnar det kriminella levernet. Rädslan grundar sig i bristen på sociala band utanför det kriminella nätverket. Starka sociala band finns dock inom det kriminella nätverket.

Innehållsförteckning	Sid.
1. Inledning	1
1.1 Frågeställning	1
1.2 Syfte	1
1.3 Disposition	2
2. Bakgrund	2
2.1 Tidigare forskning	2
2.1.1 B-uppsats resultat	4
2.2 Återfallsstatistik	4
2.3 KRIS	
3. Teori	5
3.1 Val av teorier	5
3.2 Sociala band	5
3.3 Rationalitet	6
3.4 Avskräckning	7
3.5 Sammanfattning av teoretiskt perspektiv	8
4. Metod	8
4.1 Metodval	8
4.2 För- och nackdelar med kvalitativ metod	9
4.3 Urval	9
4.3.1 Återanvändning av B-uppsatsmaterial	10
4.3.2 Kritisk granskning av urvalet	10
4.4 Tillvägagångssätt	11
4.5 Etik	11
5. Resultat	12
5.1 Respondenterna	12
5.2 Bakgrund/uppväxt	13
5.3 Missbruk	14
5.3.1 Alkohol/tabletter	14
5.3.2 Narkotika	14
5.4 Kriminalitet	16
5.5 Familj och socialt liv	16
5.6 Rädsla vs trygghet	18
5.7 Rehabilitering	20
5.7.1 KRIS & NA	21
5.7.2 Fängelse	22
5.7.3 Sysselsättning	24
5.8 Ett aktivt val	25
5.9 Motivation	26

5.10 Framtiden	28
6. Analys	29
6.1 Uppväxt	29
6.2 Kriminalitet	30
6.3 Familj och socialt liv	31
6.4 Rädsla vs trygghet	32
6.5 Rehabilitering	33
6.6 Ett aktivt val	34
6.7 Motivation	34
6.8 Framtiden	35
7. Slutdiskussion	35
7.1 Slutsatser och reflektioner	35
7.2 Kritisk granskning	38
7.2.1 <i>Generaliseringar</i>	38
7.3 Vidare forskning	38
8. Referenser	39
Bilaga	
Intervjumall	

1 Inledning

Jag har tidigare skrivit en uppsats om varför man avslutar sin kriminella karriär. Jag undersökte om det var en kritisk punkt eller en långtgående process som gjorde att man la sin kriminella karriär på hyllan. Jag hade innan arbetets början trott att olika turning points i livet såsom att få barn, hitta en partner, uppleva en nära-döden upplevelse och så vidare skulle få mina respondenter att börja omprioritera sina liv och sträva efter ett liv utan kriminalitet. *Mitt* resultat från B-uppsatsen visar dock att detta inte är fallet. Att få barn var ingen tillräckligt stark vändpunkt för att avbryta sitt kriminella liv. Jag vill nu i denna uppsats undersöka varför detta inte är fallet. Varför fortsätter man livet som kriminell fast man erbjuds motiverande möjligheter och hjälp till att avbryta det? Jag vill undersöka detta fenomen då jag anser att det är viktigt att förstå människors bristande motivation till att avbryta livet som kriminell i strävan efter att kunna erbjuda de rätta möjligheterna. Vidare anser jag att detta är ett ämne som saknar forskning på individnivå. Mycket forskning strävar istället efter att uppnå kunskap om varför man blir kriminell och hur man ska förebygga detta. Stor fokus ligger också på ungdomsbrottslighet och hur man ska hindra denna ökande trend. Syftet med många undersökningar är av kriminalpolitiskt intresse, forskning bedrivs för att testa olika åtgärder och dess effekt. Jag är av den åsikten att det är av stor vikt att då känna till varför människor väljer att inte avbryta sin kriminella karriär, för att kunna utforma rätt åtgärdsprogram och preventiva handlingar.

Jag kommer att intervjua människor som levt ett kriminellt liv men som idag lagt detta leverne bakom sig och lever ett liv utan kriminalitet. Alla respondenter är idag aktiva inom KRIS.

1.1 Frågeställning

- Varför väljer man att inte avbryta sin kriminella karriär?
  - Varför fortsätter man att leva ett kriminellt liv trots att möjligheter erbjuds till att avbryta den?
  - Vad begränsar en människa till att utnyttja sina möjligheter?

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att ta reda på varför man fortsätter att leva ett kriminellt liv trots att möjligheter erbjuds för att avbryta den. Detta är dock ingen moralisk frågeställning och jag utgår från att vissa helt enkelt vill leva ett liv tillsammans med kriminaliteten. Syftet är att analysera olika personers levnadsberättelser och se varför dessa inte avslutat livet som kriminell tidigare. För att få en bättre och tydligare bild av respondenterna innehåller resultatet även ett bakgrundskapitel där jag sedan gör ett försök att analysera varför de blev kriminella. Detta ger mig förhoppningsvis en orsaksanalys till varför man väljer att inte avsluta sin kriminella karriär. Jag hoppas på att komma fram till några gemensamma slutsatser, men inser att resultaten mellan respondenterna kan komma att skilja sig åt. Syftet är inte att kvantifiera materialet utan att utveckla förståelsen av orsakerna till varför man inte avbryter den kriminella karriären.

1.3 Disposition

- I min bakgrund presenterar jag definitioner, återfallsstatistik samt min förståelse till ämnet.
- I följande kapitel presenterar jag de teorier jag har valt att använda mig av för att kunna analysera det material jag har fått fram genom intervjuer. Kapitlet avslutas med en kortare sammanfattning av mitt teoretiska perspektiv.
- För att du ska bli införstådd med mitt metodval och bli insatt i den kvalitativa metodens alla för och nackdelar presenterar jag ett metodkapitel där det går att läsa om tillvägagångssätt, urval samt etiska aspekter.
- Presentationen av mitt material har jag valt att presentera som en blandning mellan referat och citat utifrån mina intervjuer. Resultatet är uppdelat i olika teman som är; uppväxt, missbruk, kriminalitet, familj och socialt liv, rädsla vs trygghet, rehabilitering, ett aktivt val samt framtiden.
- Efter att ha presenterat bakgrund, teorier, metodval och resultat kommer en analys och tolkning där jag med hjälp av mina utvalda teorier analyserar det material jag presenterat i resultatdelen.
- I kapitlet slutdiskussion kommer du att kunna läsa mina lite mer personligt färgade reflektioner av det material jag fått in. Mina reflektioner innehåller slutsatser jag dragit under arbetets gång samt en kritisk granskning av uppsatsen.
- Arbetet avslutas med en kortare sammanfattning samt referenslista.

2. Bakgrund

2.1 Tidigare forskning samt definitioner

Forskning om individers kriminella karriärer har som främsta syfte att mäta effekten av inkapacitering, testa kriminologiska teorier om brottslighetens orsaker samt förebygga brottslighet. Studier av kriminella karriärer görs ofta med hjälp av ålderskohorter där vissa personer följs åt under en längre tid.¹ Ett exempel på detta är en studie av Jan Andersson som gör ett försök att mäta effekten utav påföljdsval. Undersökningen utgår från ett antal dömda personer och strävar efter att kartlägga återfall och effekten av inkapacitering dvs. att genom ett fängelse straff förebygga att denna person fysiskt begår ytterligare brott. Fängelsestraffet verkar på så vis brottsdämpande. Anderssons slutsats gällande detta blir att fängelsedomarnas inkapaciteringseffekt blir ca 3 % och något högre med avseende på allvarliga brott.² Vid sådana här undersökningar måste man utgå från att de brott som eventuellt hindras med hjälp inkapaciteringseffekten inte begås av andra personer.³ Studier av detta slag måste anta att ett frihetsberövande straff verkligen fräntar en person möjligheten att begå brott. Detta behöver

---

¹ Engström, P 2004 s. 9

² Andersson, J. 1991 s.247ff

³ Ibid. s.252

inte vara fallet då flertal brott kan begås inne på anstalten ex. narkotikabrott, misshandel eller planering och stämplingsbrott.

En annan studie, gjord av Anders Nilsson, undersöker interners uppväxtvillkor, levnadsnivå samt samband mellan levnadsförhållanden och återfall i brott. Han gör vidare en jämförelse mellan interner och samhällsinvånare som inte varit dömda. Skillnaderna blir tydliga med avseende på bland annat utbildning, sysselsättning, boende, ekonomi, sociala relationer. Resultatet visar att personerna med bristande resurser inom ett område tenderar att ha brister även inom andra områden. Missbruk liksom att ha varit dömd till fängelse betecknas som brister i levnadsförhållanden. Nilsson beskriver olika resurser och brister på resurser. Resurser kan vara exempelvis sysselsättning och bostad. En slutsats han drar är att det föreligger samband mellan bristande resurser och brott, samt levnadsförhållanden och brott.⁴

En kriminell karriär har en debut, en avslutning och där emellan en varaktighet. I ett försök att definiera kriminell karriär så åsyftar jag personer som under en längre period begått upprepade brott, oavsett om det helt eller delvis tjänat till individens uppehälle. Karriärbegreppet ska alltså inte tas i den positiva laddning som det främst får i dagligt tal, ex. befördran, lön osv. utan ska ses som värdeneutral. Jag kommer i min uppsats inte rikta in mig på personer med en särskild brottsinriktning utan kravet är att de i enlighet med definitionen ovan begår (har begått) upprepade kriminella handlingar under en period. Definitionen för när en individ avslutat sin kriminella karriär är svår att avgöra men innebär i praktiken att personen har begått sitt sista brott. Detta kan egentligen bara idealt avgöras med säkerhet då individen avlidit. Det vanligaste är dock att ange en tidsgräns för hur länge personen måste ha varit fri från kriminalitet för att få anses som att ha avslutat sin kriminella karriär.⁵ Mina respondenter har varierande brottsregister, samt varit aktiva inom KRIS olika länge, mellan ett par månader och 2 år, det är därför svårt att avgöra om deras kriminella karriärer ska ses som avslutade. Jag utgår dock från att mina respondenter kommer att förbli lagliga. Att forska kring kriminella karriärer har utsatts för kritik från bland andra Hirschi och Gottfredson som menar att forskningen gynnar kriminalpolitiken. De menar att terminologin (bl.a. kroniskt kriminella/ vanemässigt kriminella) är den samma som inom brottsförebyggande program och att det därför investeras mycket forskningspengar i karriärkriminella studier.⁶ Då mitt syfte inte är av kriminalpolitisk karaktär väljer jag att bortse från denna kritik, dock kommer jag med anledning av detta inte använda termer som kroniskt kriminell eller vanemässigt kriminell. Jag benämner mina respondenter som före detta kriminella och lägger ingen vikt i hur aktiva de varit under sina kriminella karriärer.

Möjligheter och begränsningar

Olika möjligheter kan skapa motivation till att lägga kriminaliteten bakom sig. Sådana möjligheter kan vara sociala – att man får barn, en ny vänskapskrets, träffar en partner. Möjligheter att få hjälp att avsluta sin kriminella karriär kan även vara av ekonomisk art eller rehabiliterande hjälp. Begränsningar mot att inte avbryta den kriminella karriären skulle kunna vara missbruk, rädsla, ekonomi eller helt enkelt en bristande motivation. Trots att du erbjuds en motiverande möjlighet hindras du eller begränsas av exempelvis ett missbruk. Rädslan att lämna sitt nuvarande liv kan vara större än viljan att påbörja ett nytt utan kriminalitet.

---

⁴ Nilsson, A. 2002 s.161ff

⁵ Engström, P 2004 s.11

⁶ Marklund, F. 2002 s. 5f

2.1.1 B-uppsats resultat

Jag har tidigare skrivit en uppsats om varför man avslutar sin kriminella karriär. Min förförståelse från min B-uppsats är att olika händelser i livet, s.k. ”turning points”, inte leder till ett avslutande. Att få barn eller gifta sig är helt enkelt inte tillräckliga anledningar för att avbryta sitt kriminella liv trots att viljan att avbryta det finns, *enligt mitt resultat från b-uppsatsen*. Min avsikt är nu att ta reda på varför dessa ”turning points” inte verkar motiverande. C-uppsatsen kan därför ses som en vidareutveckling utav resultatet från B-uppsatsen, då delar av intervjumaterialet från B-uppsatsen återanvänds för att analyseras med andra teorier och begrepp.

Resultatet från B-uppsatsen visar att de avbröt sina kriminella karriärer då de slutade med sina drogmissbruk. Mina respondenter menade att genom att avsluta sitt drogmissbruk så avslutar man också sitt kriminella liv då kriminaliteten uppstår till följd utav missbruket. Vidare visar mitt resultat att avslutande snarare sker under längre processer än vid en kritisk punkt. Rehabilitering och rädsla var de starkaste orsakerna jag fann i mitt material till varför man påbörjar processen mot att bli fri från det kriminella livet. Jag ställde mig frågande till varför inte barn, hårda straff och giftermål fungerade som vändpunkter för mina respondenter. En sak som respondenterna uppgav var viktig för att kunna hålla sig ifrån drogerna och kriminaliteten var att hitta en sysselsättning. Jag kommer nu att titta på varför man *inte* avslutar sin kriminella karriär då man har ”chansen”?

2.2 Återfallsstatistik

2004 gjorde BRÅ en sammanställning av alla återfall under perioden 1995-1999. I denna rapport sägs att inom ett år har 1/5 av dem som lagförts för brott återfallit i brott. Utökar man perioden till tre år har ca 1/3 drabbats av återfall. Män har en större risk för återfall än kvinnor men denna skillnad minskar i takt med stigande brottsregister. Yngre personer återfaller oftare än äldre. Högsta återfallsstatistiken har män i åldern 18-20 och lägst män i åldern 50+. Risken för återfall ökar ju fler brott du lagförts för. Förstagångsförbrytarna har en återfallsfrekvens på ca 20 % inom en treårsperiod. I denna grupp fanns mellan 62000-76000 personer under åren 1995-1999. Har man dömts två gånger tidigare är risken 50 % och har man dömts mer än 10 gånger under en 5-årsperiod är risken för återfall 96 %. I denna grupp återfanns 2000 personer under tidsperioden. Man kan förutom ålder och antal brott se skillnader mellan typ av brott. Narkotikabrott och tillgreppsbrott visar på högre återfallsfrekvens än de som begår ekonomisk brottslighet. Siffrorna var under denna period ca 70 % för narkotika och tillgreppsbrott jämfört med 18 % för t.ex. skattebrott. Återfallsfrekvensen påverkas också av i vilken grad brottet upptäckts och anmäls, vilken påföljd brottet ger samt hur lång utredningsprocessen är. Det är en högre återfallsfrekvens bland dem som döms till fängelse eller skyddstillsyn jämfört med dem som döms till böter eller villkorlig dom. Högst är återfallsrisken bland dem som döms till ett medellångt fängelsestraff – 2-12 mån. Bland dem som döms till fängelse återfaller ca 60 %, motsvarande siffra är 29-37% för dem som döms till villkorlig dom eller böter.⁷

2.3 KRIS

KRIS står för kriminellas revansch i samhället och är en kamratförening som bildades 1998 för att försöka motverka den ökande trenden av kriminalitet och droger. Föreningen som finns

---

⁷ www.bra.se

på en mängd platser i Sverige och även i Danmark, Finland och Litauen består av före detta kriminella och missbrukare som genom sin egen erfarenhet försöker hjälpa andra i samma situation. Idag har föreningen mer än 5300 medlemmar runt om i Sverige. Inom KRIS har man fyra grundbegrepp som man utgår från, vilka är: *Hederlighet* - helt enkelt att man är ärlig och inte begår brott utan strävar efter att vara en förebild för andra. *Drogfrihet* – att man strävar efter ett drogfritt liv och är drogfri då man vistas i lokalen och under olika aktiviteter. *Kamratskap* – att man bryr sig om och respekterar sina medmänniskor oavsett vad de tycker eller känner. *Solidaritet* – att man finns till hands och ställer upp, arbetar ideellt och offerar tid för sina vänner. Att få kontakt med/bli medlem i KRIS är något man måste ta initiativ till själv. Man bör kontakta föreningen ca 3 månader innan frigivningen och KRIS bedömer då om detta är en person som anses vara beredd att satsa på ett annat typ av liv. Om man anser att denna person är beredd att göra det så möter man upp honom eller henne vid frigivningen och han eller hon får då själv välja vad man vill hitta på att göra denna dag inom ramen för vad KRIS ekonomi och värderingar står för.⁸

3. Teorier

3.1 Val av teorier

Hur kan vi nu teoretiskt förstå möjligheter och begränsningar och hur dessa utnyttjas? Jag vill med hjälp av teorierna nedan förstå möjligheter och begränsningar som en människa kan stöta på i valet att avbryta kriminaliteten eller inte. Möjligheter kan vara nytt jobb, ny partner, förändrad familjesituation. Viktigt är att förstå att dessa möjligheter även kan fungera som begränsningar. Att bryta kontakten med någon närstående, mista sitt jobb eller få en ny familjemedlem kan hindra en person i sitt avslutande. Hirschi beskriver faktorer som kan fungera som möjligheter såväl som begränsningar. Dessa faktorer kan utnyttjas eller inte, antingen erbjuds man dem eller inte. Erbjuds man däremot att få ett jobb, åtagande, men tackar nej har man gjort ett val. Valen att utnyttja möjligheter eller inte kan bero på en begränsning, t.ex ett missbruk.

3.2 Sociala band

Hirschi's teori om sociala band söker svar på vad det är som gör att vi följer samhällets regler, dvs. inte blir kriminella. Söker man svaret hos Hirschi menar han att genom att man har starka sociala band till samhället och dess representanter så blir man laglydig och begår inga brottsliga handlingar. Teorin utgår från att om man saknar eller har svaga sociala band ökar risken för att begå kriminella handlingar. De faktorer som sägs minska en persons brottsbenägenhet är; *anknytning*, *åtaganden*, *delaktighet* och *övertygelse* Med anknytning menas att man har känslomässiga band samt emotionellt stöd från andra. Genom dessa band tar vi till oss andra personers normer och tillskrivs tillit och förtroende som vi inte vill riskera att förlora genom att bryta mot normerna. Hirschi menar att familjen och skolan har störst betydelse men jag vill hävda att vänner och de personer man räknar till sin närmaste spelar de viktigaste rollerna, detta behöver nödvändigtvis inte vara en familjemedlem. Att ha eller känna åtagande bygger på tanken om rationalitet, dvs. man investerar sitt kapital, resurser och tid, för att nå sitt mål. Detta riskeras att gå förlorat om man begår brott, eller bryter mot normerna man normalt följer⁹. En person med starka anknytningar och

---

⁸ www.kris.a.se

⁹ Hauge R, 2001 och Hopkins Burke, R. 2005 kap.15

investeringar har mer att förlora på att begå brott än en person som inte har det. Man kan alltså se ett samband mellan sociala resurser och brott.¹⁰ Att känna en delaktighet i något, oavsett om det är ett jobb, hobby eller skola så minskar det enligt Hirschi risken att begå brott. Genom att ha schemalagda aktiviteter och ha något att göra så minskar tillgängligheten till det kriminella livet. Den sista faktorn Hirschi pekar på är övertygelse och innefattar helt enkelt vilken inställning man har till samhällets normer och lagar. Är man positivt inställd till lagar och regler minskar risken att begå brott än om du har en negativ syn på lagarna. Genom att ha eller känna delaktighet, åtagande, anknytning och övertygelse vill man inte bryta dessa band till familj, vänner, arbete eller liknande. Genom att ha starka sociala band minskar risken för att bli kriminell, enligt Hirschi. Att känna gemenskap med en grupp gör att man inte vill riskera att förlora den sociala position man innehar. Att begå en kriminell handling kan leda till att banden försvagas eller avbryts och man strävar därför efter att efterleva sin grupps värderingar.¹¹ Jag kommer att titta på om mina respondenter saknar sociala band, om detta förklarar varför de inte avslutade sina kriminella karriärer. Kanske saknar de jobb och har därför svårt att känna delaktighet och åtagande, eller känner de åtagande och delaktighet gentemot sina (kriminella) vänner och vill inte riskera att bryta mot dessa interna normer? Jag anser att Hirschi sammanfattar de resurser som behövs för att kunna ta beslutet att avsluta sin kriminella karriär och sedan inte återfalla i brottslighet. Att dessa faktorer kan fungera som möjligheter att komma ur sitt kriminella leverne genom att bygga upp och stärka sina sociala band.

3.3 Rationalitet

En rationell valhandlingsteori söker förklaring till varför människor begår brott eller avstår från att begå brott. Brotts handlingar förklaras som ett avsiktligt beteende för att tillgodose behov såsom exempelvis spänning, pengar och status.¹² Enligt denna teori är det kunskap och information som styr brottsligheten, vilket är dyrt utifrån en cost-benefit analys. Rationella val avgörs utifrån mål och medel, dvs. man väger för- och nackdelar med brottet. T.ex. vad kan detta brott leda till för fördelar för mig? Vilka nackdelar kan det utmynna i? Brottslingen beskrivs som en målsökande aktör som strävar efter maximering av belöning och minimering av risker. Det som krävs för att kriminaliteten ska minska är att göra brottsliga handlingar dyrare, slutmålet är att det alltid ska löna sig att följa lagen¹³. En sociologiskt färgad valhandlingsteori tar inte bara hänsyn till ekonomiska faktorer utan inkluderar även socialt kapital.¹⁴ Ett begrepp som används är normativ rationalitet, där en människas handlingar styrs utifrån ett gemensamt normsystem. Normerna är knutna till en viss social position/referensgrupp som man tillhör eller subjektivt identifierar sig med. Målet är då att sträva efter att följa gruppens normer för att uppnå erkännande och få vårt sociala behov tillfredställt. Man utgår här inte bara från de faktiska omständigheterna utan tar även hänsyn till sin omgivnings förväntningar på hur man bör agera i en viss situation.¹⁵ Detta kan kopplas till Sutherland's teori om särskiljande tillhörighet. Precis som normativ rationalitet strävar människan efter att uppfylla sina sociala behov och därmed uppnå social status. Genom att associera sig till människor i en viss grupp så utvecklas normer och ideal som är typiska för den gruppen. Inom gruppen strävar man sen för att uppfylla sina mål och intressen.

---

¹⁰ Nilsson, A. 2002 s.131

¹¹ Hauge R, 2001 och Hopkins Burke, R. 2005 kap.15

¹² Engström, P. 2004 s.5

¹³ Hopkins Burke R, 2005, kap 4

¹⁴ Engdahl, O. & Larsson, B. 2006 s.45

¹⁵ Ibid. kap. 4

Sutherland menar att om man ej uppnår erkännande och status inom gruppen leder det till frustration och aggression som i sin tur kan resultera i brottsliga handlingar. Vidare hävdar Sutherland att brott är något man lär sig genom interaktion med andra individer. Kriminellt beteende kan beskrivas som ett uttryck för allmänna behov och värderingar t.ex. att man behöver pengar till försörjning. Precis som Hirschi talar om övertygelse så menar även Sutherland att ett motiv till ett brott baseras på personliga definitioner och inställningar till lagen. Ett överskott av gynnande definitioner leder då till kriminella handlingar.¹⁶ Kan då mina respondenters brist på motivation till att avsluta sina kriminella karriärer grunda sig i att de är rädda att mista sin sociala position och bli utestängda ur gruppen. En rationell förklaringsmodell grundar sig i den fria viljans brottslighet och åsyftas att vi bryter mot lagen för att vi tjänar på det. Kanske kan respondenterna inte se någon nytta i att inte begå brott, utan ser bara nackdelarna som skulle innebära ett uteslutande ur gruppen och brist på socialt erkännande. Rationellt handlande kan beskrivas som ett situationsbetingat beteende och detta skulle kunna förklara varför vissa personer trots allt väljer att avsluta sina kriminella karriärer efter ett långt liv som kriminell. Det är alltså situationen som avgör, samma kostnader och intäkter betyder inte lika mycket i olika situationer. Kanske är kunskapen/kapitalet man besitter värt olika mycket i olika situationer i livet, likväl som det har olika värde för olika människor.

3.4 Avskräckning

Avskräckningsteorin utgår från att människor är rationella i deras val av handlingar. Rational choice grundtanke är att avskräcka människor från att begå brott genom att göra det mer kostsamt genom t.ex. ett långt straff. Denna teori syftar också till att få människor som redan begått brott att avstå från att begå ytterligare kriminella handlingar. Dessa två typer av avskräckningssyften kallas allmänprevention och individualprevention. Allmänpreventionen ska fungera genom tre olika sätt;

Omedelbar avskräckning; brottet måste utredas så snabbt som möjligt efter upptäckten och straffas genom offentliga straff som har till syfte att få människor att inse vad som händer om de inte följer lagen och därmed också avskräckas från att bryta mot den.

Medelbar avskräckning; fungerar som ett hot att om man begår en kriminell handling följer ett straff.

Moralbildning; är den idag främsta funktionen utav allmänprevention och har som syfte att visa samhället att ett kriminellt beteende kommer att straffas, dvs. bidra till normbildning hos invånarna i samhället.

Individualpreventionen har tre olika verksamhetsätt:

Oskadliggörande; genom att tillintetgöra (dödstraff) en person kan denne inte fortsätta begå kriminella handlingar.

Förbättring; har till avsikt att göra personen till en bättre människa genom straffets behandlande syften.

Avskräckning; straffet, främst då inlåsning, ska vara så avskräckande att personen efter det inte begår brott igen.¹⁷

Avskräckningsteorin utgår från att människor utgår från tre punkter då hon gör sitt val att begå en kriminell handling eller inte; *Vad är straffkostnaden? Hur stor är upptäcktsrisken? Omedelbarheten - hur snabbt efter brottet kommer utredningsprocessen?*¹⁸ Utifrån denna teori skulle man då kunna förklara varför man inte avslutar sin kriminella karriär utifrån att

¹⁶ Hopkins Burke, R. 2005, s.85ff

¹⁷ Zila, J. 2000

¹⁸ Hopkins Burke, R. 2005 kap. 4

straffen inte är tillräckligt avskräckande. Kanske krävs det då att straffen blir hårdare alternativt längre för att respondenterna ska se ett fängelsestraff som en möjlighet att påbörja avslutandet av sin kriminella karriär.

Denna avskräckningsteori kan man också koppla ihop med Bentham och Beccarias tankar om "rational choice" som är en egen typ av kriminologisk teori som går ut på att människor är rationella varelser som tänker efter före och väger för och nackdelar med vissa typer av beteenden mot varandra. T.ex. vad kan detta brott leda till för fördelar för mig? Vilka nackdelar kan det leda till? Kan det leda till ett hårt straff? Avskräckningsteorin utgår från att människor som begår brott är rationella annars skulle inte avskräckningen ha någon funktion. Om personer som döms till ett hårt straff inte tänker rationellt så hjälper det inte att straffet avskräcker dem om de sedan vid nästa brottstillfälle då inte tänker på de hårda straff som de fick vid det förra brottet. Likaså fungerar inte moralbildningen om människor inte är rationella för då kan de begå brott t.ex. i rent raseri även om de genom samhällets normer egentligen tycker att det är fel att begå brott. Inte heller omedelbar och medelbar avskräckning fungerar då. Därför kan man säga att hela avskräckningsteorin utgår ifrån det rationella tänkandet.¹⁹

3.5 Sammanfattning av teoretisk utgångspunkt

Jag ämnar använda mig av ovanstående teorier till min analys av mitt material. Mitt perspektiv har stor tyngd i det rationella tänkandet, då jag märkt att flera av mina respondenter faktiskt tar ett aktivt val då de väljer att begå brott eller inte. I vissa fall kanske de inte ser detta rationella val själva utan anser sig inte ha några andra val. Att sakna sociala band menar Hirschi kan leda till kriminalitet men hur har man förlorat sina band till andra? Var det ett aktivt val att bryta dessa eller har de aldrig funnits? Mitt material visar på att sociala band finns hos mina respondenter men inte till sina familjer utan till sina vänner som även de är kriminella. Jag vill genom att använda mina teorier påvisa om det är så att den normativa rationaliteten står över avsaknaden av starka sociala band till sin familj och hur kommer det sig att man aldrig utvecklat stark anknytning till sin familj? Bristen på delaktighet och åtagande kanske grundar sig i avsaknad av ett arbete eller också uppfylls kvoten av delaktighet och åtagande i deras sociala liv. Avskräckningsteorin brister i att människor avskräcks utav olika saker. Ett liv i fängelse kanske inte är avskräckande för mina respondenter utan rentav är önskvärt, beroende på hur deras livssituation ser ut. Vidare utgår även denna teori från att man gör ett rationellt val, man väger för och nackdelar med att begå brottet. Vad innebär detta för mig i min specifika situation? Vad måste jag offra och är det värt det? Vad vinner jag på detta? Återigen görs en kalkyl över brottet för att räkna ut förlust och vinning.

4 Metod

4.1 Metodval

Jag har valt att använda mig av den kvalitativa metoden intervju för att förstå människors motivation och tankar inför beslutet att avsluta eller inte avsluta sin kriminella karriär.

---

¹⁹ Sarnecki J, 2003.

”Kvalitativa metoder syftar på forskningsprocedurer som ger beskrivande data: människans egna skrivna eller talade ord och observerbara beteenden.”²⁰

Då min förförståelse säger mig att avslutandet sker under en process snarare än vid en kritisk punkt så är det viktigt att fånga tankar, händelser och beslut under en längre period under mina respondenters liv, för att förstå deras bakomliggande motiv till att sluta respektive stanna kvar inom den kriminella världen. Jag anser att det är lättare att fånga och förstå de bakomliggande faktorerna med en djupare intervju än vid enkäter. Eftersom mina frågeställningar berör personliga upplevelser och känslor så är en kvalitativ forskningsprocedur att föredra framför kvantitativ metod då detta är svårt att mäta. Intervjupersonernas egna berättelser ligger i fokus då det är deras upplevelser av sin situation som jag ämnar analysera. Jag anser att mitt metodval lämpar sig bra i detta fall då jag ville nå förståelse och kunskap om ett socialt fenomen som utan intervjuer skulle vara svåråtkomligt.²¹

4.2 För- och nackdelar med mitt metodval

Mitt metodval lämpar sig väl då man vill göra djupare undersökningar i ett mindre urval jämfört med kvantitativa undersökningar som berör större datamängder med syftet att kunna generalisera. När man väljer en kvalitativ procedur krävs lite mer förarbete och förförståelse innan man kan genomföra en intervju. Man bör känna till lite om ämnet innan man t.ex. intervjuar sina respondenter. Fördelen med personlig intervju är att eventuella missförstånd som uppstår kan klaras upp direkt och närheten till respondenten är viktig för att skapa tillit och inge förtroende. Det är dock viktigt att inte komma för nära respondenten då detta kan skapa problem. Kommer man för nära respondenten är det svårt att behålla rollen som intervjuledare och man kan istället uppfattas som vän, potentiell partner eller främling. Det är därför viktigt att samtidigt som man vill komma respondenten nära hålla en viss distans.

”... intervjudeltagare missuppfattade mitt professionella intresse för dem, som ett intresse för dem som män.”²²

Nackdelen med intervju är att det är tidskrävande, samt att intervjuledaren kan påverka respondenten med avseende på kön, ålder, ursprung, klädstil och dialekt.²³ Det kan i mitt fall också uppstå ytterligare en nackdel, då det är relativt känsliga ämnen som diskuteras. Det kan vara svårt för respondenten att öppna sig och prata om känsliga och privata händelser då jag är närvarande, det är då lättare att besvara sådana frågor via enkät. Detta hoppas och tror jag dock inte ska vara något problem då mina respondenter ställer upp på frivillig basis och är ivriga att få dela med sig av sina historier i syfte att kunna hjälpa andra människor i liknande situationer.

4.3 Urval

Jag kommer att använda mig av resultatet från 5 intervjuer med personer från KRIS. Urvalet var strategiskt medvetet. Jag tog kontakt med KRIS som själva valde ut de personer som var aktuella för intervju, tre kvinnor och två män. Jag kommer dock inte göra någon jämförelse

---

²⁰ Carlsson, B. 1991 s.9

²¹ Sjöberg, K. 1999

²² Skrinjard, M. 2003 s.132

²³ Skrinjard, M 2003 och Hellum, M 2002

mellan kvinnor och män, då detta inte ingår i mitt syfte med uppsatsen. Då syftet var att undersöka varför man inte väljer att avsluta sin kriminella karriär trots att möjligheter erbjuds så var min första tanke att intervjua personer som idag lever ett kriminellt liv. Problemet med det är att de inte kan se tillbaka och reflektera vad som var skillnaden mot den gången de verkligen la den kriminella karriären på hyllan. Jag valde istället att intervjua personer från KRIS som har levt ett kriminellt liv större delen utav deras liv men som idag är helt fria från kriminalitet. Det är som före detta kriminell lättare att se objektivet på sitt liv och peka på orsakerna till att de valde att fortsätta sitt kriminella liv istället för att avbryta det och böra leva i enlighet med lagen. Sammanlagt har jag gjort 5 intervjuer och mina respondenter är därför inte representativa för alla Sveriges före detta kriminella, men kan mycket väl vara typiska för aktiva medlemmar i KRIS.

4.3.1 Återanvändning av material från B-uppsatsen

Jag kommer återanvända material från min B-uppsats då denna C-uppsats ska ses som en vidareutveckling/fortsättning av min föregående. De intervjuer jag gjorde till B-uppsatsen, två stycken, kommer att användas även i denna uppsats men analyseras utifrån andra teorier samt utgå från en annan frågeställning. IP 1 och IP 2 är de personer som återanvänds vilket kan ses som en styrka då dessa intervjuer var de som pågick längst, ca två timmar, och materialet är därför mycket omfattande. Ytterligare en anledning till varför jag återanvänder materialet är att jag i min B-uppsats inte hade tillräckliga analysverktyg för att kunna utnyttja alla delar av intervjun. Jag anser mig i denna aktuella uppsats ha tillgång till mer aktuella teorier och därmed kunna utnyttja materialet till fullo.

4.3.2 Kritisk granskning av urvalet

Fördelen med att använda sig av respondenter från KRIS är att de avslutat sina kriminella karriärer av fri vilja samt att det inom KRIS ses som en del i rehabiliteringen att dela med sig av sina upplevelser i livet, t.ex. genom intervjuer av detta slag eller föredrag i exempelvis skolor. Nackdelen skulle då kunna vara att de berättat sin livshistoria så många gånger i skolor och på företag att vissa viktiga fakta då uteblir på grund av att de för respondenten ses som självklara. Jag var dock noga med att få höra hur deras liv sett ut, från början till slut i ett försök att undgå detta eventuella problem. En annan sak som kan innebära en nackdel för mig är att respondenterna genomgått så många behandlingar och påverkansprogram att det i nuläget inte är deras "egna ord" som kommer fram i intervjun utan det de fått höra av andra under tiden på exempelvis KRIS. Deras uppfattningar om de själva kan ha förändrats från den dag de tog beslutet att leva ett lagligt liv fram till idag. En fördel med mitt urval är dock att de i sin strävan att hjälpa andra i liknande situationer, är väldigt öppna och ivriga att dela med sig av sina liv.

Alla mina respondenter har missbrukat narkotika större delen av sina kriminella liv och detta kan självklart påverka resultatet. Resultatet hade kanske inte blivit detsamma om intervjuerna gjorts med personer som inte missbrukat narkotika. Då jag inte valde mina respondenter själv har jag inte kunnat påverka detta utan ska ses som en slump. Det ska dock poängteras att det fick en stark koppling mellan kriminalitet och missbruk och en betydlig andel av Sveriges kriminella är missbrukare.²⁴ Detta medför att majoriteten av medlemmarna på KRIS även har

---

²⁴ Nilsson, A. 2002 s.93

varit missbrukare, vilket kan förklara varför alla mina respondenter har en missbrukarbakgrund.

Enligt KRIS stadgar så måste man vara fri från såväl droger som kriminalitet för att erbjudas medlemskap i KRIS, jag kan dock bara förutsätta att så är fallet med mina respondenter. Jag utgår därmed från att mina respondenter idag ser sina kriminella karriärer som avslutade.

4.4 Tillvägagångssätt

Jag väljer att undersöka ett område som jag är tidigare bekant med, då jag gjort en b-uppsats tidigare inom samma problemområde. Det är därför viktigt att jag utmanar mina egna förutfattade meningar och teorier för att på så vis få bättre kvalitet på min nuvarande studie. Mina tidigare resultat kommer dock användas som riktlinjer och praktiska exempel. En intervju kan sägas vara ett samtal med syfte. Då mitt syfte är att delvis jämföra respondenternas upplevelser kring sitt liv bör det finnas viss struktur på intervjun för att få ett rättvist resultat och att undvika att materialet snedvrids genom icke-neutrala frågor. Mitt syfte med intervjuerna var att samla in den data- verklighet/sanning som intervjuerna satt inne med- utan påverka eller bearbeta respondentens "sanning". Intervjuerna genomfördes på KRIS och pågick cirka en timme vardera. Två av intervjuerna var betydligt längre, ca två timmar, och efter 5 intervjuer ansåg jag mitt material mättat. Jag använde mig av en semistrukturerad intervju, dvs. standardiserade frågor med öppna svar. I intervjuerna fokuserade jag på hur/vad/när/varför-frågor och undvek ja/nej svar. Att jag inte använde mig av ostrukturerad intervju rakt igenom beror på att det då finns stor risk att man missar frågor som man tänkt ställa, det föreligger stor risk att man fastnar inom ett ämne. Under de flesta av intervjuerna räckte det med att jag ställde frågan *vem är du?* och fick därmed reda på de flesta av mina resterande frågor. Dock följde jag med i min mall för att notera det som missades. En fördel med öppna frågor är att teman och ämnen man inte tänkt på dyker upp automatiskt. Jag delade sen in intervjumaterialet i olika teman och utifrån dessa redovisar jag resultatet.

4.5 Etik

Då man gör intervjuer finns det vissa etiska krav. Dels ska respondenten vara medveten om syftet med intervjun vilket jag informerade om innan intervjun startade, dels ska intervjun ske under samtycke, vilket det fanns mellan mig och mina respondenter. Inför intervjuerna var jag medveten om att respondenterna kanske inte vill svara på vissa frågor eller rent av vill hoppa av intervjun. Jag valde därför att ha en semistrukturerad intervju med öppna svar vilket förhoppningsvis gjorde att respondenterna kände att de delvis styrde intervjun själva. Jag informerade de även om att de inte behöver svara på vissa frågor och att de är fria att hoppa av intervjun när helst de önskar. Då man genomför intervjuer är det viktigt att man intygar att materialet inte hamnar i fel händer samt att intervjuerna kommer att bli avidentifierade i resultatet. Respondenterna ska erbjudas att få godkänna materialet i efterhand samt få tillgång till slutresultatet. Jag har informerat mina respondenter att de i uppsatsen kommer att bli avidentifierade och istället kallas IP 1, 2, 3 osv. samt att uppsatsen kommer att finnas tillgänglig i början av juni.²⁵

---

²⁵ Forskningsetiska principerna, 1990

5 Resultat

Mitt material kommer att presenteras genom en blandning av mina egna sammanfattningar kring mina respondenters liv samt deras egna citat som är direkt plockade från intervjuerna. Största delen är citat för att intervjupersonernas egna ord ska komma fram i uppsatsen. Referat och citat är uppdelade i olika teman utifrån intervjun. De olika teman jag har valt visas i rubriker och underrubriker. Jag valde mina teman utifrån mina teorier och jag presenterar dem nedan i kronologisk ordning, dvs. ger först en inblick hur den kriminella karriären började, fortgick och slutligen avslutades. Detta görs för att som läsare lättare få grepp om vilka intervjupersonerna är och på så vis få en större förståelse för olika alternativa agerande vid eventuella erbjudanden, utnyttjas de som begränsningar eller möjligheter? Jag väljer att presentera resultatet från samtliga intervjuer tillsammans, alternativt kunde man ha delat upp dem och redovisat en och en. Jag väljer dock att göra det förstnämnda, främst av utrymmesskäl samt att intervjupersonernas livshistorier inte skiljer sig åt i så stor utsträckning. Då en del av mitt syfte är att jämföra de olika respondenternas ställningstagande till olika erbjudanden skulle kanske en uppdelning vara mer lämplig men då jag anser att en jämförelse inte bara utgår från att urskilja skillnader utan även hitta gemensamma faktorer väljer jag ändå att presentera intervjuerna som en helhet för att få en klarare bild över likheterna. Syftet är alltså att titta på hur mina respondenter använt sig av och utnyttjat erbjudanden, som begränsningar eller möjligheter, i en strävan att avsluta sitt kriminella liv. De första kapitlen samt det sista ges främst för att få en inblick i respondenternas bakgrund samt att slutligen ge en aktuell bild utav dem idag. Resterande kapitel innehåller mer konkreta teman som kan tänkas fungera som begränsning alternativt möjlighet. Min frågeställning är varför man väljer att inte avsluta sin kriminella karriär trots att möjligheter erbjuds. Därför ställer jag upp de orsaker som visat sig haft betydelse i avslutandet, dessa grundar sig i de teoretiska begrepp som återfinns i mitt teorikapitel. Dessa är anknytning, åtagande, delaktighet, övertygelse, avskräckning, normativ rationalitet samt cost-benefit analys. Jag börjar dock med en kortare presentation samt en bakgrundsbeskrivning av intervjupersonerna för att uppnå en bättre förståelse utav resterande material.

5.1 Respondenterna

IP 1- Man, 54 år. Missbrukat narkotika större delen av livet, första kontakten med alkohol vid 5 års ålder. Suttit i fängelse 18 gånger. Ett barn, tre barnbarn. Varit fri från narkotika samt aktiv i KRIS i ca. två år.

IP 2- Man, 49 år. Började missbruka narkotika i tidiga tonåren. Har suttit i fängelse 22 gånger. Ett barn samt fast partner. Varit fri från narkotika sen början av 2006 samt aktiv inom KRIS.

IP 3- Kvinna, 47 år. Missbrukat narkotika sen tonåren, samt har suttit i fängelse ett antal gånger mestadels för stöld. Har fem barn och varit drogfri i ett par månader och aktiv medlem i KRIS.

IP 4- Kvinna, 50 år. Missbrukat hela sitt liv, har suttit i fängelse 15 gånger. Varit fri i ett par månader, inga barn och lever ensam.

IP 5- Kvinna, 26 år. Missbrukat under ett par år i sena tonåren. Begått kriminella handlingar i samband med detta och blivit dömd ett fåtal gånger. Inga barn eller partner. Har varit fri från drogerna sen ca tre år tillbaka. Jobbar och är aktiv inom KRIS sen två år tillbaka.

5.2 Bakgrund/uppväxt

Jag bad mina respondenter beskriva sin uppväxt för att lättare kunna ”lära känna” dem och de fick fritt berätta upplevelser från sin barndom. Tre av mina respondenter menar att de haft en brokig och trasslig uppväxt medan två av dem menar att uppväxten varit problemfri och beskriver hur hennes syskon blivit ”normala”, dvs. inte knarkat eller begått kriminella handlingar.

- *”Jag har en brorsa som... ja vi har ju levt båda två i den här kärnfamiljen då och han har aldrig sett hasch på ett vykort ens, han dricker öl när han ser på fotboll med polarna liksom, tar aldrig en återställare och så... ” (IP 3)*

Trots att Ip 3 anser sig haft en helt normal uppväxt så är hon övertygad om att ett kriminellt och missbrukar liv är något som ligger i generna. Fyra av hennes fem barn har idag problem med missbruk och begynnande kriminalitet och sitter omhändertagna av socialtjänsten på olika hem.

Det är mycket tragiska upplevelser och händelser som de berättar om och som de också menar ledde dem in på drogmissbruk och kriminalitet. En av respondenterna berättar att hans mamma dog när han var tolv år. Detta innebar en stor sorg då han beskriver modern som den viktigaste personen i hans liv. I och med hennes död fick han lära sig stå på egna ben och ta sina egna beslut.

- *”Jag är uppvuxen i en bomullstuss... så jag fick aldrig ta några egna beslut förrän jag var 12 år då va.” (IP1)*

En annan respondent fick i tonåren reda på att han var adopterad, vilket han tog väldigt hårt och sökte sig bort från föräldrarna och istället närmare drogerna.

- *”Ja mycket sådana här känslomässiga katastrofer under min tonårstid...”(IP 2)*

Respondenterna pratar mycket och gärna om sin uppväxt men en av dem har svårt att dra sig till minnes, men beskriver kortfattat sin barndom som bra. Senare under intervjun kommer dock minnet tillbaka och hon beskriver sina föräldrar;

- *”Mamma hade dåliga nerver och pappa var en typisk norrlänning som inte pratade mycket och så...” (IP4)*

Respondenterna beskriver också hur sveket från föräldrarna gjort dem till de personer de är idag. En av respondenterna har från 5-års ålder tagit hand om hennes yngre syskon och blivit fräntagen glädjen med att få vara ett barn. Hennes mamma var missbrukare och ansvaret fördes istället över på henne själv. Sex syskon blev det slutligen och alla blev omhändertagna inklusive henne själv.

- *”Jag har alltid tagit hand om mina syskon, aldrig varit barn, jag har känt att det är mitt fel att mina syskon bor där de bor nu då va...” (IP5)*

5.3 Missbruk

Den första frågan jag ställde under intervjuerna innebar att respondenterna själva fick berätta vilka de är, denna fråga besvarade dock de flesta av de intervjufrågor jag hade förberett. De berättade inte bara om sin uppväxt utan också om sitt missbruk och kriminaliteten. Hur det hela började, hur allting eskalerade från att ha varit ganska oskyldigt till grövre och grövre brott och missbruk. Detta hänger samman med uppväxten eftersom de beskriver hur de under sin uppväxt kom i kontakt med droger och kriminalitet och hur det fortgått fram till idag. Jag har delat in missbruk i narkotikamissbruk och alkohol/tablettmissbruk då respondenterna är noga med att skilja detta åt.

5.3.1 Alkohol/tabletter

Alla respondenterna har missbrukat narkotika och alkohol under hela sitt liv, fram tills idag. Det hela började med alkohol i tidig ålder;

- *”... ehh... första kontakten med alkohol var när jag var 5 år... och det var på julafton... då blev jag full... på en tysk båt här nere... men det var ju under uppsikt av mor och far.” (IP 1)*
- *”Jag började suppa redan som tolvåring... i grund och botten är jag alkoholist liksom” (IP 3)*

Alla berättar hur deras missbruk eskalerade, hur alkoholen blev ett nödvändigt ont för att kunna upprätthålla det sociala livet.

- *”Och för att kunna prata med folk på dagen var man tvungen att svinga en vinare va... rätt upp o ner... ”(IP 1)*
- *”Vi började med mellanöl då, fortsatte med hasch och jag blev ihop med en kille som injicerade så då började jag med det också...” (IP 4)*

En av respondenterna berättar hur hennes föräldrar alltid missbrukat alkohol och tabletter och att hon avskräcktes rejält av ett sådant liv. Men sedan i senare tonåren började hon själv missbruka, hon ser pressen och ansvaret för hennes syskon som en bidragande orsak.

En respondent berättar om när han skulle bli pappa för första gången. Han var så bakfull att han hade svårt att vara med under förlossningen utan la sig i soffan i väntrummet. Det enda han hoppades på var att han skulle hinna till systembolaget innan det stängde.

- *”... du har blivit pappa, det blev en liten tös... klockan var tio över tolv... de stängde ett på bolaget... jag hann. Svärmor och svärfar och de andra syskonen hade ju slagit vad... att jag skulle ta taxi till bolaget.” (IP1)*

5.3.2 Narkotika

Även narkotikan hittade sitt intåg tidigt i mina respondenters liv, det beskrivs som ett lätt val när de stöter på narkotika för första gången i sitt liv.

- *”Så när jag stöter på amfetamin för första gången när jag var 15 år så trodde jag att jag hade mött Gud va. Och för den ungen då som inte är lycklig han tar ju tacksamt emot det också.” (IP 2)*
- *”Jag hade tillgång till drogerna dagligen, jag behövde aldrig betala för amfetaminet.” (IP 5)*

Då jag frågade mina respondenter varför de började med narkotika är svaren snarlika; döva känslor, fly från verkligheten, spännande, tappade livsgnist, vänner som knarkade och så vidare. De är alla överens om att det började i tonåren för att senare i livet eskalera till allt tyngre droger.

En av respondenterna beskriver även samhällsklimatet som en bidragande orsak då drogerna var lättillgängliga.

- *”Jag började missbruka droger redan i tonåren... på 70-talet... ehh... samhället såg ut så att på 70-talet var det jättemycket droger... de va ju det där... make love not war... vi hade långt hår och afghanpälsar och Yeah så... mmm.” (IP 2)*

Respondenterna menar att det var i och med missbruket som kriminaliteten kom. De berättar hur de började stjäla för att finansiera sitt missbruk. Att vara ute och stjäla om nätterna räckte inte längre för två av respondenterna, istället började de själva sälja knark för att kunna ha råd med sitt egna missbruk.

- *”Jag har ju levt rätt bra som kriminell... jag har ju sålt knark o så va... ” (IP4)*
- *”Jag tog min första spruta när jag var 18 år och i och med att jag tog min första spruta så... ehh vart det ingen lek längre va. Då började allvaret... och det allvaret innebar att 1000-1500kr skulle in varje dag.” (IP 2)*

Narkotikamissbruket har gjort det svårt för mina respondenter att ha familj, sköta ett arbete och upprätthålla sitt sociala liv.

- *”Jag valde ju att inte arbeta längre... när jag började knarka. Jag valde knarket, då tog jag steget ut och blev fulltidsnarkoman.” (IP4)*
- *”Jag sket ju i henne, jag var ute och pundade istället... hela hennes graviditet var jag ute och pundade.” (IP 1)*
- *”Ju mer man går in sig på knarket ju mer tar man steget från den andra världen. Man känner inga drogfria vänner.” (IP 4)*

Den dagen man börjar injicera knark är det kört, enligt mina respondenter. Två av dem började förhållandevis sent med att injicera, i trettio årsåldern. Orsaken till det var att de träffade en partner som injicerade och de testade. Efter första sprutan var det sen kört, då var det allvar. Detta var dock inget de reflekterade över då utan största skillnaden var att mer pengar måste in och att kriminaliteten då ökade.

5.4 Kriminalitet

Fyra av respondenterna har suttit i fängelse ett flertal gånger, som mest 22 gånger. Kriminaliteten är en konsekvens utav missbruket, enligt respondenterna. Oftast är det stölder av matvaror för att byta mot knark, eller rån för att få pengar. Även narkotikabrott och olovliga körningar finns med i respondenternas brottsregister.

Att finansiera ett missbruk på laglig väg är omöjligt, enligt Ip 2, och 2003 gick det så långt att han begick ett bankrån som han dömdes för, 3 år och nio månader avtjänade han i fängelse.

- *”Så... eh... det började med småkriminalitet o sen eskalerade det... ehh... för att göra en lång historia kort så... ehh... var jag tjuv fram till... ja tio år sen ungefär. Tills för tio år sedan ungefär... då började jag sälja knark själv för att finansiera mitt missbruk.”* (IP2)

En av respondenterna har suttit i fängelse 18 gånger och berättar hur han kunde sitta inne tre gånger samma år då han i regel fått kortare fängelsestraff. Oftast har han dömts till 4 månader åt gången och det längsta han suttit är 8 månader.

- *”Och sen har de slagit vad om hur lång tid... innan jag kommer tillbaka... killarna på kåken då va... innan de stoppar in mig igen.”* (IP1)

Respondenterna anser att kriminaliteten bara var en konsekvens av missbruket. Brotten är i huvudsak narkotikarelaterade, dvs. drogfylla och försäljning utav narkotika.

- *”Och bryter man då med sitt missbruk så bryter man också med sin kriminalitet. För det är igenting man egentligen vill hålla på med utan det är en konsekvens av att det måste in så mycket pengar.”* (IP 2)

Att stjäla för att få råd med droger är något alla respondenter har gjort, mestadels småsaker för att kunna byta in mot knark, men även inbrott och olaga intrång för att kunna spendera natten någonstans.

- *”Det var ju mest att man va ute o snodde grejer... det man behövde hem typ kläder, mat och sånt va...”* (IP 5)
- *”Ja man blir ju kriminell och stjal och så där också... fast bara för nöjes skull gjorde jag ju det då... jag hade det bra ekonomiskt sett eftersom jag sålde då va.”* (IP 4)

5.5 Familj och socialt liv

Familjen upptar en stor del av intervjun och respondenterna har olika förhållanden till sina familjer. Ingen lever idag tillsammans med sin familj men börjar så smått återuppta kontakten med sina anhöriga. Då mina respondenter är något äldre så har inte alla sina föräldrar i livet idag. Dem som har det har idag sporadisk kontakt då de själva eller föräldrarna tog avstånd då de inledde sitt missbruk och sin kriminella karriär. Under kapitlet uppväxt går att läsa att majoriteten av respondenterna hade en svår uppväxt, där tryggheten sattes åt sidan.

- *”Jag sökte trygghet i kompisar o så... jag kanske inte hade så mycket trygghet hemma jag vet inte...” (IP 4)*
- *”Det var in på barnhem, tillbaka hem till morsan, tillbaka på barnhem o sen hem till morsan och från det ena stället till det andra...” (IP 5)*

Alla respondenter flyttade hemifrån tidigt och hamnade snett vilket bidrog till att banden till föräldrarna försvagades. De beskriver hur föräldrarna inte brydde sig och de sökte anknytning på annat håll, som ledde de in i drogvärlden.

- *”Och sen när jag flyttade hemifrån så var jag väldigt ensam... och sen hela söder då var ju fullt av alkisgubbar då så jag var mycket tillsammans med dem...” (IP 3)*

En av respondenterna pratar mycket om sin mamma som dog när han var tolv år. Detta innebar en stor sorg då han beskriver modern som den viktigaste personen i hans liv. I och med hennes död fick han lära sig stå på egna ben och ta sina egna beslut. Pappan skaffade sen en ny kvinna som min respondent beskriver mer som en syster än en ny mamma då hon var så pass ung. Det var även hon som introducerade hasch för honom.

Sammanfattningsvis kan sägas att ingen av respondenterna har haft god kontakt med föräldrarna under sitt liv, det är först idag som en av dem är på god väg att återuppta kontakten med hennes mamma, trots alla svek under hennes barndom.

- *”Morsan var ju också aktiv, så vi hade ingen kontakt. Det har varit så fram och tillbaka med kontakten mellan henne och mig då va... jag hade lite kontakt med pappa innan han kola vippen...” (IP 5)*

Vad gäller respondenternas egna familjer så har tre av dem egna barn. Att få barn är en möjlighet att börja om på nytt, att hitta en motiverande vändpunkt i livet. För mina respondenter har viljan att avbryta sitt kriminella liv dock aldrig infunnit sig då de blivit föräldrar.

En av respondenterna berättar om när han blev pappa och hur han egentligen inte ville ha barnet. Han sa till sin tjej att de inte var mogna för barn men hon behöll det mot hans vilja. Han beskriver hur han struntade i henne under graviditeten och var ute och knarkade istället. I slutet av graviditeten ställde hon krav på att han skulle sluta med drogerna vilket han också lyckades göra temporärt.

- *”Så jag sluta knarka då... temporärt... men sen börja hon jobba och vad fan skulle jag göra... tösen på dagis och hon på jobbet... skulle jag gå hemma i en lägenhet utan att ta en drog... jag var ju missbrukare... jag hade ju missbrukat i tio år... säg va gå i en lägenhet på nittio kvadrat bara för att laga mat till henne när hon kom hem... vara där i lägenheten hela dagen o städa som en jävla hustomte... det gick ju inte... ehh sen lämna hon mig. Jaha och det här gav mig en anledning att dyka ännu djupare i skiten va” (IP 1)*

Vidare berättar han om hur han alltid varit öppen med sitt missbruk. Han har aldrig ljugit för sin dotter utan hon har alltid vetat vad han sysslat med. Han menar också att hon fått en bra uppfostran av sin mamma och styvfar. Ett bevis på det menar han är då hon via socialen sökte reda på honom och ringde till häktet.

- ”1997 vid denna tiden satt jag häktad... då får jag ett meddelande på häktet... du ska ringa till din dotter. Då ringer jag till min dotter... jag fick in en telefon... då talar hon om för mig att jag blivit morfar... så hon har blivit uppfostrad rätt va. Hon sökte upp mig på häktet för att tala om för mig att jag blivit morfar då va... det e stort det med va.” (IP 1)

Inte heller respondent 2 såg det tillräckligt motiverande att sluta då han blev pappa. Hans fru levde också tillsammans med drogerna och kriminaliteten och det är först nu de har insett att deras dotter är en stark anledning att lägga av med kriminalitet. Hans fru är även hon medlem i KRIS sen ett par månader tillbaka.

- *Och hon börjar bli så pass stor va tösen så att liksom jag vill inte... ehh... utsätta henne för... ehh... att jag är påverkad eller att jag försvinner hemifrån och sitter i fängelse så.” (IP 2)*

De två respondenter som inte har egna barn är dock fast beslutna om att skulle de ha haft barn så skulle de ha slutat för länge sen. Ett bevis på att det är lättare sagt än gjort är respondent 3, som har fem barn.

- *”Jag var inte motiverad till att sluta... då när jag blev med barn trodde jag att jag aldrig mer skulle på att och droga igen... så ingen blev ju mer förvånad än mig när jag halkade in på det igen.” (IP 3)*

Kontakten med barnen är idag sporadisk och fyra av dem sitter idag placerade enligt LVU och LVM. Hon berättar att hon alltid sökt hjälp de gånger socialen hotat med att ta hennes barn ifrån henne. Hon har varit på 14 olika behandlingshem. Hon beskriver känslan då socialtjänsten tog hennes två första döttrar ifrån henne, som då var tre och ett halvt år respektive två år. Då skaffade hon ett till barn som också han blev omhändertagen. Detta fick henne att tänka efter och hon påbörjade ytterligare en Minnesota-behandling.

- *”Och tiden bara gick och gick och jag fick aldrig tillbaka barnen och efter något år så satte jag igång och knarka igen... och skaffade två nya barn.” (IP 3)*

Idag önskar hon bättre kontakt med sina barn, men avståndet och ekonomin hindrar henne. Hon berättar att hon ofta skriver brev och ringer. Hon önskar att de skulle få uppleva henne nykter och drogfri samt att hon ska få uppleva barnen ur ett nyktert perspektiv.. Fyra av barnen är idag missbrukare och kriminella. En av sönerna beskriver hon så här;

- *”X är precis tvärtemot de andra, han fattar ingenting om droger och sånt. Rökt hasch två gånger i sitt liv... eller gräs var det nog bara. Han fattar ingenting av droglivet och den här världen, han hänger med polare och sånt istället... det är konstigt.” (IP 3)*

5.6 Rädsla vs trygghet

På frågan om varför hon aldrig har haft viljan till att sluta svarar en av respondenterna;

- *”Tryggheten, jag känner inte till något annat liv, rädslan för det jag inte känner till... gemenskapen inom det kriminella livet. Jag visste inte vad det fanns att erbjuda på andra sidan.” (IP 4)*

Att lämna ett liv bakom sig för att börja om på nytt är svårt om man inte känner till något annat. Under intervjuerna kom det fram att mina respondenter upplevde en rädsla att lämna sitt gamla liv, det innebar trygghet för dem. Funderingar kring hur man skulle bemötas ute i det ”andra samhället” och hur man skulle träffa nya vänner som inte drogade.

- *”Det går ju alltid att lära känna gubbarna i parken liksom och pundare, det går ju jättefort och är jättelätt.” (IP 3)*
- *”... jag känner ju bara folk som drogare och det kommer av att jag suttit så mycket i fängelse.” (IP 4)*

Min yngsta respondent beskriver hur trygg hon kände sig under tiden som kriminell, vart hon än befann sig så hade hon folk som skyddade henne.

- *”På ett sätt var det trygghet det här... det fanns alltid nån, jag var aldrig rädd... jag kunde göra va fan jag ville.” (IP 5)*

På frågan varför de inte lämnat livet som kriminell tidigare svarar en av respondenterna;

- *”Jag var rädd att bli ensam... det var tryggheten i gamla livet som höll mig kvar. Rädslan vart man skulle göra av känslor och sådär... jag är ju van att vara ständigt drogad, det tillståndet är mer normalt för mig.” (IP 4)*

En annan respondent berättar om en av nackdelarna med att sitta i fängelse så mycket som han har gjort; att man bara känner kåkfarare. Men menar också att det var en fördel för att uppnå och känna trygghet.

- *”Alla kontakter jag har... oavsett om det är vapen, dynamit, kassaskåpsprängare, knark... oavsett vad det är för kontakter så har jag fått de på fängelserna... det är ju tryggt att ha kontakter... eller va tryggt.” (IP 2)*

Omvänt ovan fungerade rädslan som en anledning att sluta med kriminaliteten för en av respondenterna. Det var rädslan att utsättas för rån och våld från några gäng som ofta överföll honom eftersom de visste att han brukade ha knark och sina pensionspengar på sig.

- *”Jag var så rädd va... för det var två olika gäng som tagit i system att robba mig va... jag e ju inte den som är ute o slåss o så... sista gången då... hade jag fått klä av mig naken... för att se om jag hade tjack på mig... tjacket skulle de ha... jag hade ju alltid tjack för e du bostadslös... då har du två grejer... du har dels ditt egna missbruk sen dels måste du ha någonstans att ta vägen... då måste du alltid ha en påse... det är en inträdesbiljett va” (IP 1)*

Dessa rån skedde vid upprepade tillfällen, ofta då han fått sin pension. Han beskriver hur han knappt vågade gå utanför sin port utan att rädslan inföll sig.

- *”De kunde stå i porten intill... jag var ju missbrukare... paranoid. ... Sen var det en annan gång... då blev jag av med 8 mobiltelefoner på 14 dagar och tjack på det och dem pengarna” (IP 1)*

Rädslan blev för honom en anledning att avbryta sitt kriminella leverne, han såg då tryggheten som motiverande. Trygghet upplevde han bara under tiden på häkte och fängelse, på gatan var han ständigt rädd.

- *”Ja sa till dem på kåken va... jag vägrar mucka va... ni får lyfta ut mig härifrån...” (IP 1)*

5.7 Rehabilitering

För att bli kvitt sitt missbruk har alla respondenter sökt hjälp. Att avsluta livet som kriminell föll sig då naturligt, då de alla beskriver kriminaliteten som en konsekvens utav missbruket.

En av respondenterna har aldrig tidigare försökt eller velat avbryta sitt missbruk och sin kriminalitet, hon menar att hon aldrig erbjudits en anledning till att sluta. Det är först idag då hon genomgått ett påverkansprogram inne på fängelset och sen fick en § 34-placering på ett behandlingshem som hon känner motivationen komma smygande. Hon är den utav respondenterna som varit fri från drogerna och fängelset kortast tid, hon är sparsam med att lova för mycket inför framtiden.

- *”Jag har aldrig försökt lägga av innan... och jag säger det för att jag försöker inte lägga av nu heller, jag tar en dag i taget... ser vad som händer... just nu är det inte aktuellt att sätta igång igen i alla fall.” (IP 4)*

Efter tre längre fängelsestraff efter varandra kom motivationen till ett annat liv krypande. Hon beskriver hur livet som kriminell och missbrukare är slitsamt och hon på grund av ålder inte klarar av att sitta i fängelse längre.

En annan respondent har sökt hjälp och varit med i olika program för att sluta 14 gånger, men menar att det aldrig hjälpt. Hon menar dock att det aldrig varit fel på behandlingen utan det handlar enbart om bristande motivation från hennes sida.

En av respondenterna har aldrig genomgått behandling mot sitt missbruk utan har sin väninna och mamma att tacka för att hon idag har avslutat sitt liv som missbrukare och kriminell. Hon berättar om det tillfället som fick henne att bestämma sig; när hon en dag såg sin mamma i spegeln istället för sig själv. Då packade hon sina saker och flyttade till en kompis, som hjälpte henne att bli kvitt drogerna.

- *”Sen sa jag till henne att varenda gång jag nämner något som har med tjack att göra eller droger över huvudtaget så slå till mig, slå till mig gör va fan som helst. Så varje gång jag nämnde tanken på amfetamin så fick jag stryk...” (IP 5)*

5.7.1 KRIS och NA

Alla respondenterna är idag aktiva medlemmar i KRIS och NA. De flesta delar synpunkten att KRIS är socialt och NA är rehabilitering. Kris blir ett sätt att leva, här finner de likasinnade vänner som de kan dela med sig av såväl motgångar som framgångar.

- ”Sen har jag jävligt bra uppbackning från KRIS... ” (IP 4)
- ”Jag har tyckt att mina 35-40 år i missbruket... det har varit bortkastad tid... det är det inte längre. Inte när man får komma ut och berätta sin lifestory... att ta av sin egen ryggsäck och berätta för andra va. Det välmående man får... det går inte och mäta i pengar.”(IP 1)

En av respondenterna berättar att han under sin sista tid på anstalt blev § 34-placerad²⁶ på KRIS, tre dagar i veckan under sex månader. Det var under denna period han fastnade på KRIS, han kände redan första veckan att han ville fortstätta vara på KRIS. De andra är där på frivillig basis och menar att KRIS erbjuder sysselsättning och tillfriskning.

- ”Här är så jävla bra och så jävla häftigt och så mycket justa människor va och så va... så här kommer jag nog att vara lång tid framöver. Detta håller ju mig drogfri. Jag har fått en mening med livet.” (IP 2)

På frågan om mina respondenter hade några förutfattade meningar om KRIS svarar tre av dem att de aldrig hört något negativt men aldrig ansett att det varit något för just dem. Två av de hade dock en mer negativ inställning;

- ”Ja, jag hade väl... det kom på kåken så... nu sista gången... hörde jag... så kom det... det har ju inte funnits så länge... så kom det folk från KRIS... vad e det änna... även om man var drogfri så ahhh... vad är det för bull... pundhuvuden som springer här på kåken och velar. Så var det väl... men det var väl bara för att jag inte visste någonting. KRIS var som allt annat än vad jag själv var när man var missbrukare...” (IP 1)
- ”När jag satt på _(kvinnoanstalt i mellersta Sverige) hade KRIS väldigt dåligt rykte, så hade jag inte hamnat här av en slump så hade jag aldrig satt min fot här.” (IP 3)

Tre av respondenterna är även medlemmar i NA²⁷. De berättar hur NA-möten håller de drogfria genom att mötas och prata med andra i liknande situation som de själva. Även NA bemöttes med skepsis innan respondenterna blev aktiva.

- ”... har de knarkat tänkte jag... det var så himla kloka ord va... dem kan ju inte ha knarkat... jag var helt övertygad om att det var ett gäng pundare som satt och hävde ur sig trosbekännelser och grejer va... men att efteråt gick de ut i skogen och slog i sig en panna... detta var jag helt övertygad om... men så var det ju inte riktigt.” (IP 1)

²⁶ Personen är under sin § 34-vistelse fortfarande inskriven i anstalten, vilket innebär att vid misskötsel eller på klientens egen begäran återtas man till anstalten. Intentionen med en § 34-placering är att erbjuda klienten vård och behandling som kriminalvården inte kan tillgodose.

²⁷ Anonyma Narkomaner är en ideell förening för män och kvinnor som önskar bli kvitt sitt beroende. NA-möten anordnas regelbundet och här kan beroende mötas för att stötta varandra att bli och förbli drogfria

- *... de talar så mycket om sjukdom, tillfriskning och kapitulering på NA. KRIS ger mig mer...* (IP 4)

Att ta steget och bli medlem i NA var inget lätt beslut för en av respondenterna, hans kompis fick sen till slut med honom på ett möte. Han berättar om sin drogpersonlighet som inte fick naggas i kanten, vilket han trodde skulle ske om han gick med i NA. Han trodde att hans vänner skulle tro att han höll på att bli präst om han gick med i NA, då deras lokal ligger i en kyrka. Men han var stark nog att bortse från det vilket han är glad åt idag.

- *"... ja och det här med min drogpersonlighet då... min image och det där... det sket ju sig... nu har det gått så långt att jag har egen nyckel till körkan."* (IP 1)

Ett steg i rätt riktning menar respondenterna är när man tänker på konsekvenserna av missbruket före det romantiska.

- *"NA är rehab och KRIS är det sociala..."* (IP 3)

5.7.2 Fängelse

På frågan om tiden i fängelset verkade rehabiliterande svarar respondenterna så här;

- *"Sista gången nu när jag var inne, då hade jag 8 månader... det är första gången jag... det heter... kriminalvård heter det va... Nu sista gången fick jag en chans att gå en köksutbildning på__ (anstalt i västra Sverige). Men det var bara på prov... det var första gången de körde något sådant och det utföll sig väldigt bra... det är första gången på 18 vändor på kåken som det har gett något."* (IP 1)
- *Det är mer påverkansprogram inne på fängelserna idag... det är skillnad att sitta inne idag och för tio år sedan. Det är väl det som fick mig att börja tänka lite..."* (IP 3)
- *"Grejen är så här... när jag klev in på fängelset sista gången hade jag ju suttit där 21 gånger innan. Och då är det så här... de 21 gångerna har bara varit förvaring va. Den här 22:a gången blev jag faktiskt glatt överraskad... och jag såg att behandlingsanstalten__(anstalt för missbrukare i västra Sverige) då va hade tagit till sig det här med att få heta behandlingsanstalt. Jag såg att de hade massor av behandlingsprogram... jag såg att de hade börjat jobba i rätt riktning..."* (IP 2)

Han förklarar även att det var på grund av att han sista gången dömdes till så pass långt fängelsestraff som han hade chansen att bli helt fri från narkotikan, att hinna "tända av" ordentligt. Alla respondenter är överens om att längre fängelsestraff gynnar rehabiliteringen då alla är missbrukare och det tar tid att lyckas bli kvitt sitt beroende.

Tiden i fängelse beskrivs med blandade känslor. Två av respondenterna menar att fängelsevistelserna är det som räddat livet på dem, ofta planerade de sina ”voltor”²⁸ för att slippa spendera vintern utomhus.

- *”... man planerar ju voltorna... jag hade planerat den här voltan fram i november någon gång... så man kommer in från vintern... och sen ut och knarka igen.”* (IP 1)

Då tiden som kriminell och missbrukare innebar att respondenterna inte hade någon fast bostad beskriver de tiden i fängelse som nödvändiga för deras överlevnad.

- *”Delvis är det väl fängelserna som har räddat mitt liv... det låter sjukt att säga så men... när man får dubbla portioner på häktet när man kommer in och är så nerkörd i botten va.”* (IP 1)
- *”Jag har suttit 22 gånger i fängelser... det har ju faktiskt hänt ett par gånger... ehh... när man då hade suttit ett par gånger att när polisen grep en så var det riktigt skönt va... fy faan vad skönt att slippa skiten där ute va...”* (IP 2)

En av respondenterna har aldrig suttit i fängelse, men varit dömd till andra påföljder. Idag säger hon att hon ångrar att hon aldrig dömdes till fängelse. Hon tror att det skulle ha varit ett bra uppvaknande för henne. Hon tyckte aldrig att det skulle ha varit avskräckande med att dömas till fängelse utan menar istället att det skulle ha varit bra för henne. Ingen av mina respondenter finner det avskräckande med fängelsestraff, snarare tvärtom, att fängelse räddat livet på dem.

- *”När jag åkte in så tänkte jag... kan jag snatta så mycket jag vill och bara sitta två månader vartannat år, det kan jag väl göra, spelar väl ingen roll.”* (IP 3)

På frågan hur respondenterna upplevde tiden på anstalt är de ense om att man vänjer sig vid klimatet och slutligen accepterar sin situation. Man blir till slut institutionsskadad;

- *”Men grejen är så va att ju mer man blir inlåst i fängelser och så... man är ju så anpassningsbar va... så liksom man lär sig det. Människan är vanemänniska... går att vänja till vad som helst.”* (IP 1)
- *”Har man suttit så mycket i fängelse som jag har gjort... det är hemmamiljö när man kommer dit.”* (IP 4)

Nackdelarna med fängelse menar de är att man har begränsad rörelsefrihet och att tiden rinner ifrån en. En respondent beskriver hur hon aldrig märkte av om det var höst, vinter eller sommar och att hon stängde av omvärlden under tiden på anstalt. En liknande historia berättar en annan respondent. Han beskriver hur han ”lägger sin fungerande hjärnhalva” i vakten och först en vecka kvar till muck börjar han fungera normalt igen. Då planerar han inför frigivningen genom att ringa knarklangare och ordna någonstans att bo.

---

²⁸ Volta är slang för fängelsevistelse

Vidare berättar en respondent om varför man inte lyckas lägga av med drogerna inne på fängelset, trots påverkansprogram;

- *”Det finns någonting som heter drogromantik... Det är ju därför man går ut och knarkar efter fängelsevistelsen. Man sitter där och berättar rövarhistorier om hur häftigt det var när jag slog i mig den pannan och det och den och den bruden och det och det... man romantiserar upp det här med knarket va. Ett steg i rätt riktning är när du tänker på knark och tänker på konsekvenserna före det romantiska va... där har du en vändpunkt!” (IP 1)*

5.7.3 Sysselsättning

Viljan att bryta med sina missbruk har funnits vid ett flertal tillfällen hos respondenterna, alla utom en har vid upprepade gånger försökt lägga det kriminella livet bakom sig. Hon som aldrig innan försökt har helt enkelt inte haft någon vilja att sluta. Hon beskriver sitt liv som spännande och varierande. Detta är första gången hon försöker sluta, mycket på grund av att hon hittat en sysselsättning som kan ersätta knarket; ett hotellprojekt. En grupp före detta kriminella kvinnor ska tillsammans starta ett hotellkooperativ, finansierat på EU-bidrag. Två av respondenterna är med i hotellprojektet och pratar mycket om en inspirationsresa till Italien som ska ske veckan som följer.

- *”Jag började den utbildning redan under fängelset... vi ska åka till Italien förresten... hela resan gratis, det är kul!” (IP 4)*

Att bryta med knarket beskrivs som en lätt process om det bara ersätts av något annat. En sysselsättning som kräver tid, den tid de annars lägger ner på att droga.

- *”Och sen grejen att lägga av med knark... det är ingenting... men det är grejen vad man ska göra istället... sysselsättning... det är där då... beroendet sitter va.” (IP 1)*
- *Sysselsättning, det är viktigt att ha något att göra... något som känns meningsfullt och betyder något för mig.” (IP 4)*

Respondenterna berättar om de gånger tidigare som de försökt sluta men aldrig lyckats, mycket beroende på att de inte hittade något substitut att ersätta knarket med.

- *”... så jag sluta knarka då... temporärt... men sen började hon jobba... och va faan skulle jag göra... tösen på dagis och hon på jobbet... skulle jag gå hemma i en lägenhet utan att ta en drog... jag var ju missbrukare... jag hade ju missbrukat i 10 år... det gick ju inte.” (IP 1)*
- *”Jag höll uppe medan jag väntade barn och ammade så ja... jo... jo då tog jag det lugnt, men sen visste jag inte vad jag skulle sysselsätta mig med... och sen tog jag det inte lugnt.” (IP 3)*

Idag är de alla drogfria och har hittat en meningsfull sysselsättning att engagera sig i. Jobben på KRIS, NA-möten, träffa vänner, dela med sig av sin livserfarenhet, barn och barnbarn. En av respondenterna berättar att hans köksutbildning som han gick inne på fängelset räddade honom ur missbruket.

- *”... och va faan ska jag göra om jag inte kan knarka då... då var det ju väldigt tråkigt... men jag hade ju jobbat i köket på kåken... lagat en del mat... Jag tog allihopa som bodde där... vi bodde åtta man på varje våning... vi samlar ihop 100 spänn per man så åker jag till saluhallen så köper jag en påse mat. Ja, det gjorde jag då... sen lagade jag mat då... jag förde statistik över det där... vi åt för 11 kronor och 32 öre per dag... sen hade jag min sysselsättning där va... lagade mat till allihop... det var min grej.” (IP 1)*

En annan respondent berättar hur kriminalvården tyckte att han skulle ha något vettigt att sysselsätta sig med och erbjöd honom därför en § 34-placering på KRIS, detta anser han hjälpt honom att ersätta knarket.

5.8 Ett aktivt val

Idag då alla är föredettingar, som de kallar sig, kan de lättare se objektivt på sin bakgrund och de olika valen de ställts inför. Ingen valde att sluta med drogerna eller kriminaliteten då de blev förälder eller åkte in i fängelse för första gången. Alla är överens om att det är drogernas fel. En av respondenterna har dock aldrig tidigare haft en vilja att sluta, hon beskriver sitt förra liv som spännande och tryggt.

- *”Jag har aldrig haft några återfall, för jag har kört på konstant... aldrig försökt sluta... jag har aldrig haft någon anledning att lägga av” (IP 4)*

Även då hon erbjöds jobb fortsatte hon med drogerna. Hon berättar hur hon valde bort jobbet framför drogerna, hon menar att det var då hon valde att bli fulltidsnarkoman.

Även andra respondenter berättar att viljan inte riktigt funnits;

- *”Jag ville inte sluta... det är lattjo att knarka... men jag ville inte ha konsekvenserna av det.” (IP 1)*
- *”Det är ett spännande liv... jag ville bara sluta halvt om halvt... jag ville ha en fot i varje liv men det går inte... man kan inte bara knarka lite...” (IP 3)*

En annan berättar om varför hon inte lyckats sluta tidigare. Hon berättar att hon alltid sökt hjälp i samband med att socialtjänsten hotat om att ta barnen ifrån henne, men det har alltid slutat tvärtom, att hon väljer att droga ännu mer för att döva sorgen.

- *Det är nog jag som inte varit motiverad... eller jo motiverad... jag har ju velat lägga av men... eller också har jag inte velat det eftersom det inte har funkat.” (IP 3)*
- *”Det blev ännu mer droger... speciellt när de tog flickorna ifrån mig.” (IP 3)*

Det här med att fly från verkligheten och döva känslor med hjälp av narkotika berättar ytterligare en annan respondent. För att glömma bråken och missbruket inom familjen drogade hon alltmer själv. Hon berättar hur hon många gånger försökt trappa ner användandet av narkotika men inte lyckats fullt ut. Hon ville knarka för att glömma omvärlden.

- *”... det funkade inte. Det cirkulerade så mycket knark hemma va... och det var alltid folk som missbrukade hemma hos mig... 24 h om dygnet.” (IP 5)*

När de sen slutligen tog valet att sluta med ett kriminellt liv berodde det på olika saker. En övergripande anledning hos respondenterna uppger att åldern var en bidragande orsak. Fyra av dem är runt femtio år och de menar att det livet de levt innan är så slitsamt att de helt enkelt inte orkade mer.

- *”Och ehh... grejen är att jag har blivit så pass gammal nu va så jag orkar inte hålla på längre va. Om jag var trettio hade jag aldrig slutat va...” (IP 2)*
- *Jag skulle aldrig klara 10 år till... det tär på krafterna... då skulle jag varit död idag.” (IP 4)*

Ett långt fängelsestraff samt flera kortare fängelsestraff på raken fick två av dem att tänka om. De hann under tiden på anstalt reflektera över sina liv och i kombination med rehabiliteringar och behandlingar kom viljan att bli fri från det livet så sakteliga smygande.

- *”Viljan kommer ifrån att jag har suttit så mycket i fängelse först och främst jag gick ett påverkansprogram som heter våga välja... det var väl det som fick mig att börja tänka lite.” (IP 4)*
- *Nu ville jag verkligen... innan har jag velat vara kriminell och knarkare... men nu bara bestämde jag mig... ingen anledning så.” (IP 3)*

En respondent vet exakt vilken dag hon bestämde sig. Det var ingen rehabilitering eller påverkansprogram som fick henne på andra tankar utan det var en händelse som fick henne att minnas sin mamma, som även hon missbrukat under alla år;

- *”... ser mig själv i spegeln... och det var den skräckupplevelsen som fick mig att sluta, det var inte jag som stod i den spegeln – det var min morsa. Då blev jag livrädd... värsta jag varit med om... så jag har henne att tacka för att jag valde att sluta...” (IP 5)*

5.9 Motivation

Att hitta vilja och bestämma sig är en sak, men att sen hålla sig motiverad och förbli fri från drogerna och brottsligheten är en annan sak. Jag frågade mina respondenter vad som håller de motiverade idag, varför de inte får ett återfall. En av dem är sparsam med att lova för mycket och kan inte lova att hon kommer att förbli drogfri framöver. Dock har hon i nuläget saker och människor som inspirerar henne att inte ta droger.

- *”Just nu är det inte aktuellt med återfall för det skulle sabba alldeles för mycket för mig. Jag ska få en lägenhet, socialen ska gå i borgen... sen ska vi till Italien nästa vecka, det är för mycket att förlora på ett återfall. Jag skulle svika väldigt många människor...” (IP 4)*

Det här med sociala investeringar och relationer pratar alla respondenter om, det skulle vara alltför kostsamt att falla tillbaka i det gamla livet. De berättar om människor som litar på dem och att de inte vill bryta deras förtroende.

- *”Det är sista chansen nu... det finns liksom ingen som satsar några pengar eller behandlingar på mig längre, jag vet det. Soc har lessnat på mig, de har sett för många gånger att det inte funkar... men jag ska visa dem nu.”* (IP 3)
- *”Jag har fått jättefin lägenhet, går på utbildning, kontakt med min syster igen plus att jag fått ett kontaktnät med drogfria vänner. Det är sådana saker som sporrar mig att förbli drogfri...”* (IP 4)
- *Jag skulle sabba allting liksom om jag föll dit igen, svika alla förtroenden. Jag skulle aldrig ta risken att förlora allt igen... då kan jag lika gärna gå och ta livet av mig... jag har inget val liksom...”* (IP 3)

Respondenten som slutade i tidig ålder uppger att sporren att förbli drogfri är att inte sluta som hennes mamma, skräckupplevelsen framför spegeln sitter fortfarande starkt i minnet. Om hon någon gång i framtiden själv får barn vill hon inte ge dem den uppväxt hon själv hade med missbrukande föräldrar. Hon berättar också hur hennes sex yngre syskon motiverar henne att hålla sig ifrån drogerna och kriminaliteten samt hennes väninna som var den som hjälpte henne genom den värsta abstinensen.

- *”Jag vill inte göra henne besviken, hon har hjälpt mig genom så mycket... hon e min hjälte, hon skulle bli så ledsen om jag torska igen va...”* (IP 5)

De respondenter som själva har barn har idag återupptagit kontakten och vill bygga upp en relation tillsammans med dem, utan droger, fängelsestraff och kriminalitet. En av dem har tre barnbarn som han pratar mycket om. Dagen jag är där på intervju ska han träffa de för första gången, han menar att det är kontakten med dem som främst motiverar honom att leva ett hederligt liv utan droger och kriminalitet.

- *”De motiverar mig som faan... jag mår så bra, speciellt idag då när jag ska träffa de små glinen... jag har ett problem bara, men det kan vi kalla lyxproblem... jag måste göra om dem från blåvitare till gaisare va... haha..”* (IP 1)

Även en annan berättar att dottern håller honom borta från kriminaliteten;

- *Och hon börjar bli så pass stor va tösen så att liksom jag vill inte... ehh... utsätta henne för... ehh... att jag är påverkad eller att jag försvinner hemifrån och sitter i fängelse så.”* (IP 2)

Med deras bakgrund besitter de stor kunskap och erfarenhet om livet som kriminell och missbrukare. Tre av dem är därför fast beslutna om att hjälpa andra i samma situation. Detta är ytterligare en sak som håller de motiverade.

- *Att föreläsa i skolor och för ungdomar betyder mycket för mig... nattvandra... ge råd och berätta om mina erfarenheter, att kunna hjälpa andra i samma sits... sådant*

motiverar.” (IP 5)

- *”I och med att jag hittat hit och får chans att gå ut och tala om min erfarenhet... till andra... ta av min ryggsäck liksom.” (IP 1)*

5.10 Framtiden

Alla respondenter ser nu ljust på framtiden och gläds över att de idag har de liv som dem har trots det hårda liv som de levt innan. Spontana svar är att de är tacksamma över att de överhuvudtaget lever. De är sparsamma med att lova för mycket inför framtiden men säger att det är viktigt att ha mål att sträva efter för att förbli drogfria.

- *”Jag tänker la inte så mycket på framtiden egentligen... men måste ha mål hela tiden... just nu är det Italien och lägenheten.” (IP 4)*

Att leva som före detta kriminell och före detta missbrukare innebär en stämpel, jag frågade mina respondenter hur de uppfattar att de bemöts av samhället idag.

- *”... jag måste säga det att jag har en jävla uppbackning av samhället idag alltså... känner jag... både av socialen... frivården, det sociala, KRIS... jag har en enorm uppbackning.” (IP 2)*
- *”Jag umgås bara med föredettingar så jag stöter aldrig på några svårigheter... aldrig... aldrig någonsin.” (IP 3)*

Att ständigt leva med stämpeln uppfattar ingen som svårt eller jobbigt, även om de inte är stolta över sin bakgrund. Tvärtom så berättar de att de ibland kan vara en fördel;

- *”Ofta kan man få lite mer hjälp än vanligt om man har min bakgrund... många gånger en fördel.” (IP 4)*
- *Ja... det kanske inte ställs samma krav på mig liksom... som det skulle ha gjort om jag hade ett vanligt jobb liksom... folk är medvetna om den trasiga bild jag har.” (IP 3)*

Nackdelar då? Svaren sitter långt inne hos alla men efter lite betänketid så menar de att de inte upplever att de bemöts sämre än andra, men är ändå medveten om dolda svårigheter, som att skaffa jobb till exempel.

- *”... sen har jag ju aldrig gått ut på den vanliga arbetsmarknaden och sökt jobb eller så, det har jag aldrig gjort va... så jag vet inte... ” (IP 5)*
- *”Jag hade det mycket bättre ställt när jag var kriminell än vad jag har idag. Nu får jag verkligen vrida och vända på varenda krona.” (IP 4)*

Slutligen så tänker alla respondenter gott om framtiden, de har motivation och nu när det vet vad livet utan droger och kriminalitet innebär och har att erbjuda är de fast beslutna att klara av det.

- *”Jag har ju trivts med det här livet för jag har inte känt till något annat... men nu så vill jag skapa mig ett vettigare liv, när jag ser vad jag missat” (IP 4)*
- *”Nu ska vi bli en familj... en riktigt va.” (IP 2)*

6. Analys

Jag började alla mina intervjuer med att be mina respondenter beskriva vilka de är. Syftet med en så pass öppen fråga var att få reda på vilka de är, när de slutat med kriminaliteten, hur länge de varit medlemmar i KRIS samt hur deras liv sett ut med avseende på kriminalitet och missbruk, för att lättare kunna ställa ”rätt” frågor. Under intervjuerna fick jag veta att missbruket varit en betydande orsak till kriminaliteten samt att uppväxten varit en bidragande källa till att deras liv utvecklades som det gjorde. Alla respondenter är överens om att de inte avslutade sina kriminella karriärer på grund av deras missbruk. Jag kommer nedan att analysera om så är fallet och varför man i så fall inte slutar med sitt missbruk trots att man erbjuds möjligheter som kan verka motiverande. Jag kommer att analysera de viktigaste delarna av resultatet och återkoppla till forskningsfrågan samt de teorier jag valt. Viktiga begrepp från teorierna är anknytning, åtaganden, delaktighet, övertygelse, rationalitet samt avskräckning.

6.1 Uppväxt

Uppväxten fick stor plats under intervjuerna och respondenterna berättade om olika tragedier som hände under barndomen som de menar formade dem och fick dem att utvecklas till dem de är. En av respondenterna berättar om hans mamma som dog när han var tolv år vilket fick hans värld att rasa samman och ledde honom till att börja med droger och sedan också kriminalitet. Det var hans styvmamma som presenterade hasch för honom för första gången. Detta tyder på att han inte hade någon stark anknytning till sin styvmamma eller pappa. Han menar att hans mamma gav honom den ideala uppväxten men med tanke på att han var full första gången vid 5 års ålder, under uppsyn av mor och far, kan man ifrågasätta denna uppfostran och på så vis dra slutsatsen att han hade svaga band till sina föräldrar. Det emotionella stödet uteblev. Ingen av respondenterna fullföljde skolan utan hoppade av i tidig ålder, vilket också tyder på svaga band då Hirschi menar att skolan är en av de viktigaste platserna för att få utveckla sociala band. Genom att inte gå i skolan uteblir även känslan av åtaganden och delaktighet. Respondenterna saknade under sin uppväxt något att engagera sig i och kriminaliteten blev då ett sätt att hitta sysselsättning och dela värderingar med likasinnade. Att få dela tankar, normer och värderingar med andra är viktigt enligt Hirschi, för att få uppleva och utveckla en övertygelse gentemot olika saker exempelvis lagar och regler. En respondent beskriver hur hon sökte trygghet utanför familjen, i kompisar som begick brott och det var också så hon hamnade inom den kriminella världen. Detta kan kopplas till teorin om särskiljande tillhörighet, då hon valde att leva upp till den gruppens normer som hon sökte identifikation med för att tillfredställa sitt sociala behov som hon inte fick inom familjen.

Början på den kriminella karriären började således i tidig ålder och uppväxten kan här ses som en motsatt vändpunkt, att inleda sin kriminella bana istället för en positiv vändpunkt som leder till ett avslutande. Kanske är det då uppväxten som fått respondenterna att inte avsluta sina kriminella karriärer? Hirschi menar att avsaknad av sociala band kan leda till

kriminalitet. Om respondenterna sen inte utvecklat nya sociala band är denna teori om varför man inte avslutar sin kriminella karriär tillämpbar.

6.2 Kriminalitet

Kriminaliteten kom som jag nämnt tidigare i samband med att missbruket eskalerade. Mina respondenter hävdar att genom att de behövde pengar för att finansiera sitt missbruk blev kriminaliteten ett faktum. Respondenterna menar att de inte hade något val då så mycket pengar som krävdes inte gick att tjäna på laglig sätt. Sutherland beskriver kriminaliteten som ett uttryck för en individs behov vilket är fallet här. Respondenterna begår brott för att kunna finansiera sitt missbruk. Detta går att koppla till rationell valhandlingsteori, då de väger för- och nackdelar med att begå brottet. Fördelen för respondenten blir då att de kan finansiera sitt missbruk medan nackdelen blir ett eventuellt fängelsestraff. Då mina respondenter menar att ett fängelsestraff inte är avskräckande utan istället önskvärt för deras överlevnad kan de kalkylera fram att det i deras situation lönar sig att begå brottet, de gör alltså ett rationellt val. De brott som respondenterna straffats för är bland annat inbrott, stölder, rån, olovliga körningar, drogfylla samt grova narkotika brott. Under intervjuerna påpekar de flertalet gånger att kriminalitet inte var något de ville syssla med utan att det blev en följd utav missbruket. Det man inte får glömma är att missbruket i sig är kriminellt då det är olagligt att både köpa och sälja narkotika i Sverige. Detta tycks dock ingen av respondenterna ha i åtanke då de pratar kring sin kriminalitet. Detta skulle kunna grunda sig i att användandet av narkotika kriminaliserades först efter att de börjat samt att användandet av narkotika under deras uppväxt var mer accepterat än i dagens samhälle.

En av respondenterna beskriver hur hans kriminalitet eskalerade i slutet av hans missbruk. De tio sista åren började han själv att sälja narkotika samt att brotten blev allt grövre då alltmer pengar behövdes för att finansiera missbruket. Trots att fyra av mina respondenter suttit i fängelse större delen av deras liv har detta inte haft någon avskräckande effekt på dem. Genom fängelsestraffen har de alltså inte avstått från att begå ytterligare brott så som avskräckningsteorin vill göra gällande. En anledning till att avskräckningen inte fungerar på mina respondenter skulle kunna vara bristen på omedelbarhet. De beskriver hur de planerade sina "voltor" för att slippa spendera vintern utomhus. Detta innebär att genom att planera när de ska begå sina brott kan de också förutspå när straffen kommer att verkställas, dvs. straffet kommer inte omedelbart efter brottet. Detta kan också kopplas till rationell valhandlingsteori då man menar att aktören strävar efter maximering av belöning och minimering av risker. Att hamna i fängelse är således ingen nackdel för respondenterna utan kan i detta fall istället kategoriseras som en belöning, då detta är personens mål. Några risker föreligger sålunda inte här, förutom risken att inte dömas till fängelse, vilket finnes väldigt osannolikt i mina respondenters fall då brotten är av den art som normalt sett ger fängelse samt att deras tidigare brottsregister inte är av den karaktär där någon annan påföljd skulle vara aktuell. Omedelbarheten påverkar också återfallsfrekvensen då omedelbarhet minskar återfall. Då mina respondenter planerar och kalkylerar deras "voltor" gör de ett rationellt val och omedelbarheten uteblir vilket i sin tur ökar risken för återfall. Planeringen av "voltorna" kan även uppfattas som bristande motivation att avsluta sitt kriminella liv, att man accepterar sin situation som den är istället för att vilja förändra den. En av respondenterna berättar att hon aldrig haft ett återfall för hon har aldrig tidigare försökt att sluta, hon har aldrig haft en vilja att avsluta sitt kriminella liv. Hon säger själv att hon aldrig haft en anledning till att lägga livet som kriminell och missbrukare bakom sig. Hon saknade delaktighet och känslan av åtagande gentemot andra. Hon erbjöds jobb men valde att sluta för att kunna droga och begå kriminella handlingar på heltid. Istället kan man koppla henne till normativ rationalitet, där en människas

handlingar styrs utifrån ett gemensamt normsystem. Hon agerar utifrån de normer till vilken grupp hon är knuten, inom denna grupp känner hon sig trygg och får sitt sociala behov tillfredställt. Man kan utifrån Hirschis teori säga att hon saknade sociala band, då hon inte hade någon kontakt med sin familj. Dock menar hon att hon hade ett rikt socialt liv och trivdes bra med sitt liv. Kanske hennes brist på motivation till att avsluta sitt kriminella liv grundar sig i rädsla att mista sin sociala position och bli utestängd ur gruppen.

Att mina respondenter återfallit så många gånger stämmer bra överens med återfallsstatistiken då den högsta andelen av brottslingar som återfaller är dem som begår narkotika- och tillgreppsbrott. Hela 70 % av dessa brottslingar återfaller, detta stämmer väl in då det var dessa typer av brott mina respondenter ägnade sig mest åt. Återfallsfrekvensen påverkas också utav hur lång utredningsprocessen är samt vilken påföljd brottet ger. Den högsta återfallsfrekvensen har dem som dömts till medellånga fängelsestraff, 2-12 månader, vilket alla respondenter gjort under deras kriminella liv. Det var först efter ett längre fängelsestraff, 3 år och 9 månader som en av respondenterna bestämde sig att sluta. Långa fängelsestraff är därför bra enligt respondenterna. Ett bevis på det ger en av respondenterna som säger att om hon kunde stjäla hur mycket hon ville kunde hon gärna sitta två månader i fängelse vartannat år. Skulle straffen ha varit längre kanske tankarna varit annorlunda. Även här görs en cost-benefit analys enligt rational choice tanken. Hon räknar ut att vinsten; att snatta ohälsan under två år, blir större än förlusten; att sitta två månader i fängelse.

6.3 Familj och socialt liv

Tre av respondenterna har barn men ingen av dem valde att avsluta sina kriminella karriärer då de blev förälder. En av respondenterna berättar om då han blev pappa och istället för att se det som en möjlighet att förändra sitt liv fortsatte han att missbruka samt begå kriminella handlingar. Kanske beror det på att han inte kände delaktighet med sin familj och känslan av åtagande och anknytning inte fanns inom den grupp den borde, dvs. inom sin familj. Detta kan bero på att respondenten inte levde tillsammans med barnets mamma och att han inte ville behålla barnet från början. Istället kanske känslan av att åstadkomma något och att vara delaktig återfanns inom hans kriminella kontaktnät. Känslan av att bryta mot deras interna regler kanske var starkare än att glädjas åt att knyta an till sin familj. Familjevärlden, kanske i hans ögon inte erbjöd honom den trygghet han ansåg sig ha inom den kriminella gruppen. Kanske var hans makt och status högre inom denna grupp än vad han upplevde livet som pappa, och icke kriminell, erbjöd honom. Han var då rädd att mista det sociala erkännande han hade inom den grupp han tillhörde. Normativ rationalitet grundar sig i att man agerar utifrån gruppens gemensamma normer vilket han då gjorde. Även särskiljande tillhörighet är användbar här då denna teori hävdar att människor som ej uppnår erkännande och status blir frustrerade vilket kan resultera i kriminella handlingar.

En annan respondent som har fem barn, har inte heller slutat då hon fått barn. Hon beskriver hur hon försökt att sluta då socialtjänsten tagit ifrån henne sina barn. Viljan och motivationen räckte aldrig ända fram och hon skaffade istället fler barn som också de togs ifrån henne. Hon menar själv att detta beror på missbruket. Men trots 14 omgångar på behandlingshem lyckades hon inte bli kvitt sitt narkotikaberoende. I hennes fall kan det också ha varit så att anknytningen till hennes familj blivit lidande på grund av starkare band till narkotikan och de likasinnade vänner hon hade. Inte heller här fungerade avskräckningsteorin; trots att socialtjänsten omhändertog hennes två första barn så skaffade hon fler, trots vetskapen att även de skulle bli omhändertagna.

Avsaknad av anknytning, delaktighet och åtagande kan leda till kriminalitet och på motsatt vis kan då uppkomsten av åtaganden och delaktighet leda till ett avslutande. Detta gjorde det för en av respondenterna då både han och hans fru blivit drogfria. Det var först då han insåg att han hade ett ansvar och åtaganden gentemot sin dotter. Idag menar han att det skulle vara avskräckande med fängelsestraff då han inte vill vara borta från sin dotter. Han menar att det skulle kosta för mycket att få ett återfall idag. Den relation han byggt upp med sin dotter är alltför dyrbar och ett återfall skulle innebära att han förlorade sin dotter. I hans nuvarande cost-benefit analys lönar det sig inte längre att begå brott.

Inom den kriminella världen är det inte svårt att skaffa vänner och kontakter. Sammanhållningen blir stark och beskrivs av respondenterna som ovärderlig. Vidare kanske detta är en stark orsak till att man väljer att *inte* avbryta sin kriminella karriär; man har vänner och sociala relationer inom den kriminella världen och rädslan att förlora dessa kanske anses starkare än viljan att bryta med det kriminella livet. De bristande sociala banden till sin familj ersätts av starka band till vänner och som Hirschi menar är man väldigt mån om sina sociala band och vill inte riskera att förlora dessa vilket kanske skulle ske om de bröt med sitt kriminella liv. Kanske ser inte respondenterna någon nytta i att *inte* begå brott, utan ser bara nackdelarna som i deras fall skulle vara ett uteslutande ur gruppen och brist på socialt erkännande. Att inte följa den gruppens normer som man associerar sig med leder till konflikter och ett eventuellt uteslutande vilket skulle innebära att mina respondenters trygghet inom den kriminella världen skulle utebli.

6.4 Rädsla vs trygghet

Alla respondenter vittnar om att livet som kriminell erbjöd trygghet, vilket kan ses som en bidragande orsak till att de inte avslutade livet som kriminell. Återigen kan man se att respondenterna gjorde en kalkyl och såg ett eventuellt avslutande som en begränsning i deras sociala liv. Två av dem hade arbete, som kan tyckas erbjuda såväl delaktighet som åtaganden, men rädslan att förlora sin sociala position inom det kriminella nätverket var för stor och de slutade därför att arbeta. Respondenterna menar att detta var på egen begäran men om det förelåg ett avsked på grund av deras missbruk eller inte låter jag vara osagt. Rädslan att förlora de sociala band de hade var för stor, då de kalkylerade att ett liv utan kriminalitet skulle vara för socialt kostsamt. De har redan innan, under deras uppväxt haft bristande sociala band och man kan därför se varför de tar till sig minsta lilla anknytning eller stöd från vänner och omgivning. Hirschi menar att det är avsaknaden av sociala band som leder till kriminalitet, vilket också skulle kunna vara fallet här. Dock vittnar intervjuerna om att alla respondenter hade ett rikt socialt liv under tiden som kriminell och som teorin om särskiljande tillhörighet hävdar så är kriminaliteten inlärd och knuten till sociala interaktioner med andra människor.

Motsatt rädslan att lämna det kriminella livet berättar en respondent att rädslan var en bidragande orsak till att han slutade med kriminaliteten. Hans rädsla grundade sig i att han blev konsekvent rånad på sina pensionspengar och narkotika. När han satt i fängelse var han trygg och kunde lägga rädslan att bli rånad och utsatt för våld åt sidan. Han berättar om hur han sista gången skulle mucka vägrade lämna anstalten på grund av rädslan. Det var under denna tid han bestämde sig för att lägga det kriminella livet bakom sig. Det han dock inte reflekterar över då han beskriver de gärningsmän som rånade honom är att han själv rånade

människor vid denna tidpunkt. Tydligt blir detta då han berättar om en gång då han blev av med åtta mobiltelefoner på två veckor. Dessa mobiltelefoner hade han själv stulit från någon.

Det liv man är trygg med vill man inte bryta. Som Hirschi menar så vill man inte göra sin nära besvikna och svika förtroende genom att bryta mot gruppens normer och värderingar. Genom att lämna det kriminella livet bakom sig skulle de då bryta mot de interna regler som fanns inom gruppen, vilket innebar en för stor risk för respondenterna. Återigen är normativ rationalitet tillämpbar.

6.5 Rehabilitering

Det är den starka sammanhållningen som gör att man orkar med livet som kriminell, som beskrivs som väldigt slitsam. Därför uppskattades fängelsevistelserna av mina respondenter, som sågs som en chans att vila upp sig och hämta kraft samt att knyta ännu fler kontakter. En sådan sak talar också emot avskräckningsteorin samt att det gynnar en cost-benefit kalkyl. Genom att sätta upp fängelsestraffet på plussidan i kalkylen är nackdelarna svårräknade. Nackdelar skulle bestå i att de sociala banden till familjen försvagas ytterligare, men då mina respondenter redan brutit med sina familjer var detta inget de la stor vikt vid. En annan nackdel för mina respondenter, i den situation de befann sig i, skulle innebära att de inte kunde fortsätta missbruka narkotika. Även detta kan kalkyleras som en fördel, att de genom ett fängelsestraff kan få chansen att bli drogfria. En av respondenterna berättar hur det var hans sista straff som gjorde honom drogfri. Han dömdes till betydligt längre straff än vad han tidigare gjort, 3 år och 9 månader, vilket innebar att han kunde fullfölja påverkansprogrammen inne på anstalten.

De respondenter som suttit på anstalt berättar hur de under deras sista fängelsestraff upplevde tiden på anstalt som rehabiliterande. De menar att det är först nu som kriminalvården börjat arbeta i rätt riktning för missbrukare. Tiden på anstalt kunde nu ses som en möjlighet, att få chansen att erbjudas behandling, istället för en begränsning. Avskräckningsteorin innehåller ett villkor att straffet ska leda till förbättring, att genom straffets behandlande syfte ska man bli en bättre människa, vilket alla respondenter är överens om att ett fängelsestraff idag gör. Möjligt är att respondenterna även tidigare erbjudits möjlighet att gå ett påverkansprogram inne på fängelset men tackat nej på grund av att det kalkylerats som en begränsning i deras kriminella och drogverksamma liv. Att genomgå en behandling, inne på fängelset eller utanför, kan ses som en investering till framtiden. Behandlingen kan senare fungera som en resurs i deras framtida kalkylerande. Ytterligare en anledning till att respondenterna inte upptäckt behandlingen inne på anstalterna kan bero på deras ovilja att delta på grund av ett bristande förtroende till personalen då det oftast är samma personal som jobbar som vårdare som med behandlingen. Kanske ville respondenterna inte "öppna" sig för den personal som de träffar varje dag samt att maktperspektivet måste vägas in. Kanske var respondenterna rädda för att det som sägs under behandlingen ska användas emot dem då behandlingspersonalen övergår till att vara vårdare igen.

Respondenterna uppger även att KRIS och NA ger dem rehabilitering och kanske främst motivation till att förbli drogfria och icke-kriminella. På KRIS erbjuds de sysselsättningar som innebär åtaganden gentemot resten av gruppen, vilket är nödvändigt för att hålla sig ifrån det kriminella livet, enligt Hirschi. Genom att tilldelas eller ta på sig ansvar ökar åtagandet och känslan av delaktighet, vilket en av respondenterna bekräftar då han berättar om hans köksutbildning. Inne på fängelset under hans sista straff erbjöds han att gå en köksutbildning

vilket han har stor nytta av idag. Han tog på sig ansvaret i köket på det alternativa boende han bor på idag, detta ansvar håller honom sysselsatt och borta från drogerna, vilket minskar återfallsrisken. Man kan tänka sig att han, vid sidan av åtagandet och ansvaret, inte heller vill svika sina vänner som han lagat mat åt. Återigen kan även deltagande i olika programverksamheter och fritidssysselsättningar ses som en investering inför det kommande livet som icke-kriminell då detta håller individen sysselsatt och på så vis kanske borta från kriminaliteten och drogerna.

6.6 Ett aktivt val

Upprepade gånger under intervjuerna säger respondenterna; jag hade inget val. Det kan gälla allt ifrån att de inte kunde sluta missbruka då deras partner gjorde det, eller att pappan till barnen inte gav tillräckligt stöd till att ”jag hade inget val för att jag hade ingen vilja”. Men granskar man deras livshistorier visar sig mängder av motiverande möjligheter, men också begränsningar. Den största begränsningen för alla respondenter har varit missbruket, men också avsaknad av emotionellt stöd och anknytning som Hirschi framhåller som viktigt för att kunna hålla sig borta från kriminaliteten. Möjligheter har bl.a. varit erbjudande om behandling på anstalt, bli förälder- och i samband med det flytta till ett ”mamma och barn-hem” för att få hjälp, närstående som återigen erbjuder sitt stöd eller/och att erbjudas arbete. Men då man tar ett aktivt val att faktiskt tacka nej, antingen på grund av bristande motivation, missbruket eller att man inte vågar kan möjligheten omvandlas till en begränsning. Dina anhöriga kanske drar tillbaka sitt erbjudande om hjälp då de anser att du fått dina chanser, jobberbjudandet tas tillbaka och socialtjänsten vill inte längre satsa pengar på behandlingar till dig då du brutit alldeles för många löften och förtroenden. Så att säga att man ”inte hade något val” är att blunda för sanningen. Sanningen är den att man väljer att bortse från de möjligheter man erbjuds och istället använda de som begränsningar i strävan att avsluta sin kriminella karriär. Att använda erbjudande som möjligheter eller se de som begränsningar beror på situationen och på vem erbjudandena ställs till. En rationell förklaringsmodell grundar sig i den fria viljan och menar att vi tar olika val för att vi tjänar på det. Respondenterna ser kanske ingen nytta i att utnyttja en möjlighet, t.ex. ett jobberbjudande, utan väljer att se nackdelarna. En respondent berättar att då hon arbetade försvårade det hennes kriminella liv så hon valde att avsluta sitt arbete för att satsa på drogerna och kriminaliteten. Men som teorin också hävdar är rationellt handlande situationsbetingat, dvs. den aktuella situationen avgör om kalkylen över kostnader och intäkter visar plus eller minus. Detta kan förklara varför man efter ett långt liv som kriminell slutligen väljer att avsluta den kriminella karriären. En dag kanske man ser en möjlighet som enbart visar fördelar och man blir då motiverad att sträva mot ett lagligt liv.

6.7 Motivation

Då man slutligen väljer att avbryta sin kriminella karriär kan man utgå från att man vänt en begränsning till en möjlighet. För alla respondenter innebar det att sluta med narkotikan och bli drogfria. Det var först efter det de kunde reflektera över sina liv och motivationen att sluta med kriminaliteten kom. Rent konkret innebar det att de såg rehabilitering, fängelsestraff och eventuella barn som en möjlighet till att kunna bli kvitt missbruket och även kriminaliteten istället för att se det som en begränsning i deras narkotikabruk.

För att sen hålla sig motiverade, att inte få ett återfall, krävs att man utnyttjar de möjligheter som erbjuds då man är drogfri. Nu kan tillfällena att få återuppta kontakten med barn, bygga

upp relationer på nytt, nya jobbtillfällen och chans att skaffa nya vänner duka upp. Att få möjlighet till arbetsträning på KRIS är en möjlighet som innebär att respondenterna träffar likasinnade, tilldelas ansvar och bygger så sakteliga upp en övertygelse och gemensamma normer inom gruppen. Att ha rätt inställning till lagen och samhällets regler är också viktigt för att inte bli kriminell, enligt sociala band teorin. Då respondenterna varit aktiva inom KRIS ett tag berättar dem hur de inte vill svika sina vänners förtroende. Upprepade gånger berättar respondenterna hur det skulle kosta för mycket att få ett återfall igen. Barnen och familjer skulle återigen bryta kontakten, vänner skulle bli svikna och socialtjänsten skulle inte satsa några mer pengar på dem. Idag då de gör en cost-benefit har de alltför mycket att förlora. Sociala investeringar är kostsamt och en enorm tillgång och att riskera att förlora dessa ger en alltför negativ kalkyl.

Idag då flera av dem varit fria från drogerna och inte suttit i fängelse på över ett år så är majoriteten överens om att det är avskräckande att tänka tanken på ett återfall. De har kommit in i det ”icke-kriminella samhället” snabbt och säger sig bemötas väldigt bra från såväl invånarna som olika myndigheter. Idag är de medvetna om vad som händer vid ett återfall och det vill de inte uppleva igen. Här tycks avskräckningsteorin fungera, då ett av dess syften är att förebygga brott. Ett annat syfte är att skapa normbildning hos samhällets invånare genom att visa att kriminellt beteende kommer att straffas. Fyra respondenterna har varit föremål för att uppfylla detta mål, vilket ingen har något emot. Tvärtom är de glada över deras bakgrund, dem om några, vet att kriminellt beteende straffas och de är fast beslutna att inte hamna där igen.

6.8 Framtiden

Idag ser alla respondenter ljus på framtiden och ser fram emot ett liv utan narkotika och kriminella handlingar. En anledning till att de idag inte har någon vilja att återvända till det kriminella livet kan grunda sig i att de utvecklats och stärkt sina sociala band. Merparten av respondenterna har idag återupptagit kontakten med sina barn och barnbarn samt övrig familj såsom föräldrar och syskon. Detta betyder enligt Hirschis teori att de inte vill riskera att förlora dessa band genom att bryta mot de gemensamma normerna. Att ha och känna åtagande och delaktighet bygger på tanken om rationalitet, dvs. man investerar sitt kapital för att upprätthålla sina mål. Respondenternas kapital består idag av sociala relationer och förtroende till vänner och arbete. I en cost-benefit överväger i nuläget nackdelarna, som skulle uppkomma vid ett eventuellt återfall. Även avskräckningsteorin är tillämplig då alla respondenter anser det avskräckande att återigen hamna i fängelse. Inte på grund av själva vistelsen på anstalt utan risken att (återigen) förlora kontakten med sin familj och bryta den tillit och förtroende de byggt upp och återigen svika sina anhöriga.

7 Slutdiskussion

7.1 Slutsatser och reflektioner

Jag hade som forskningsfråga Varför avslutar man inte sin kriminella karriär? Svaret jag kom fram till genom mina intervjuer är att den kriminella karriären inte avslutas för att man missbrukar narkotika. Respondenterna menar att kriminaliteten är en konsekvens utav missbruket. Denna slutsats gjorde att jag dels fick undersöka om så är fallet dels titta på varför man inte avslutar sitt missbruk, trots att möjligheter erbjuds. Ett svar skulle vara att respondenten saknar motivation, att man helt enkelt inte vill avbryta sitt missbruk. Detta kan

då grunda sig i att man upplever fler begränsningar än möjligheter och att personen i fråga saknar anledningar att avsluta sitt kriminella liv. Detta anser inte jag vara fallet hos mina respondenter då tre av dem har barn, haft arbeten samt att alla erbjudits hjälp i form av rehabilitering flertalet gånger. Respondenterna har dock valt att inte se detta som en möjlighet till ett drogfritt liv utan istället uppfattat det som en begränsning. Respondenterna menar att det är först under deras sista fängelsestraff som de upplevt kriminalvården som rehabiliterande. Är det en slump att respondenterna först nu ser kriminalvårdens rehabiliterande sida eller har de helt enkelt inte tagit emot erbjudande om hjälp tidigare på grund av att de ej varit motiverade? Detta kan vara en ingång till vidare studier, att undersöka kriminalvårdens (eventuellt enskilda anstalters) förändring med avseende på rehabilitering och påverkansprogram under de senaste åren.

Det är viktigt att i åtanke att mina respondenter har dömts till förhållandevis korta fängelsestraff och detta kan ha påverkat deras syn på kriminalvårdens rehabiliterande syfte. Kanske har de inte under denna period inte upptäckt eller haft möjligheten att fullfölja påverkansprogrammen till fullo vilket krävs för att kunna avsluta sitt missbruk och kriminella liv. Ett exempel på det ger en av respondenterna då han uppger att han under sitt sista, längre, fängelsestraff hann genomgå alla kurser och program som krävs. Han deltog i såväl påverkansprogram, föräldrakurser samt hade regelbunden kontakt med psykolog i sin strävan att avsluta sitt kriminella liv.

Alla respondenter ser helt eller delvis uppväxten som en bidragande orsak till att de började med missbruket och kriminaliteten. Kanske kan även samhällsklimatet ha gjort sitt då det under 70-talet var mer accepterat med narkotika än idag samt att narkotikan var mer lättillgänglig. (Reservation för att den idag blir alltmer lättillgänglig och sprider sig i allt lägre åldrar). Att hitta en kritisk punkt eller process i livet som innebar starten på den kriminella karriären tror jag är viktigt då det kan bli lättare att hitta orsaker till varför man inte avbryter sin kriminella karriär. Detta på grund av att om man kartlägger orsaken till en begynnande kriminalitet kan orsaken till att man inte avbryter den bottna i samma problem. I mina respondenters fall skulle detta vara bristen på sociala band under uppväxten. Ingen av respondenterna har under vuxen ålder utvecklat några nya starka sociala band och orsaken är då densamma. Detta i kombination med att de inte känner till något annat levnadssätt då de levt som kriminell och missbrukare större delen av sina liv, det föreligger då en rädsla för det man inte känner till. Här skulle man i ett fortsatt arbete kunna koppla till Giddens teori om självidentitet, han menar att individen anpassar sitt uppträdande och agerande till de krav som gäller i den specifika miljön de ingår. Eftersom respondenterna inte haft någon kontakt med det icke-kriminella livet lever de enligt de normer och regler som gäller i den umgängeskrets de ingår, i detta fall; ett kriminellt nätverk. Alla respondenter uppger att det var tryggheten inom det kriminella livet som gjorde att de stannade kvar och inte avbröt sin kriminella karriär, vilket också stämmer väl in på begreppet normativ rationalitet som ingår i teorin om rationella val. Trygghet är en subjektiv upplevelse vilket gör att man inte kan sätta upp några kriterier för vad trygghet ska innefatta. Respondenterna har kanske ingen referensram till vad som innebär trygghet eller inte då deras uppväxter varken inneburit trygghet eller emotionellt stöd. Det jag ställer mig frågande till är de två respondenter som säger sig haft en relativt bra uppväxt; anser de då att det kriminella livet erbjuder mer trygghet än deras barndom. Deras berättelser innehåller berättelser om misshandel, nätter på gatan, sexuella övergrepp, ekonomisk ovisshet, fängelsestraff och bostadslöshet och liknande. Om detta innebar mer trygghet än livet utan droger och kriminella handlingar, hur var då deras uppväxt som beskrivs som bra?

I slutet av en av respondenternas kriminella karriärer byttes dock tryggheten ut mot rädsla. Han berättar hur han varje månad blev rånad på sina pensionspengar och att han slutligen inte fick behålla någonting, de rånade han på såväl pengar och knark som hans kläder. Det han inte reflekterar över är att han själv finansierade sitt missbruk genom att råna andra. Återigen ligger fokus på missbruket istället för kriminaliteten.

För att återkoppla till påståendet att kriminaliteten är en konsekvens av missbruket så vill jag hänvisa till första punkten i KRIS program- *Skyll inte ifrån dig*. Denna punkt pratar framförallt två av respondenterna mycket om och innebär att du ska stå för det du gjort och inte skylla ifrån dig. Detta upplevde jag att vissa av respondenterna gjorde med hjälp av påståendet ovan. Kanske var det omedvetet och ett försök att rationalisera sitt beteende. Alla respondenter såg sig i första hand som missbrukare och att kriminaliteten kom i andra hand, det är möjligt att så är fallet men det ingen reflekterade över var att missbruket i sig är kriminellt då det är olagligt att köpa, sälja och inneha narkotika. Vidare har majoriteten av respondenterna den uppfattningen att kriminella behövs i samhället, de gör samhället och dess invånare en tjänst. Det måste begås brott i ett samhälle för att förse polis, socialtjänst, kriminalvård och andra myndigheter med arbete. Denna teori kan jag också se som ett försök att rättfärdiga sitt beteende.

Utifrån mitt material från fem KRIS medlemmar drar jag följande slutsatser;

- Man avslutar inte sin kriminalitet på grund av narkotika missbruk, först efter respondenten blivit drogfri kan man sträva efter ett liv utan kriminalitet. Erbjuds man en möjlighet är det stor chans att man kategoriserar den som en begränsning på grund av sitt missbruk. Missbruket i sig kan också ses som en begränsning i strävan att avbryta sitt kriminella liv.
- Bristande motivation gör att man inte avslutar sitt kriminella liv, respondenten anser sig inte ha några motiverande anledningar till att lägga kriminaliteten och missbruket bakom sig. Motivationen är därför avgörande för hurvida man kategoriserar ett erbjudande som en möjlighet eller begränsning.
- Rädsla för det okända i kombination med den upplevda trygghet man får i det kriminella livet gör att man inte lämnar det kriminella levernet. Rädslan grundar sig i bristen på sociala band utanför det kriminella nätverket. Starka sociala band finns dock inom det kriminella nätverket.
- En meningsfull sysselsättning är viktigt för att lyckas avsluta sin kriminella karriär och inte återfalla i brottsligheten. Har man funnit en sysselsättning följer starkare sociala band automatiskt då detta erbjuder såväl delaktighet som åtagande.

Mina frågeställningar i denna uppsats var;

- Varför väljer man att inte avbryta sin kriminella karriär?
  - Varför fortsätter man att leva ett kriminellt liv trots att möjligheter erbjuds till att avbryta den?
  - Vad begränsar en människa till att utnyttja sina möjligheter?

Svaren jag kommit fram till är att man inte avbryter sin kriminella karriär på grund av missbruk, rädsla samt bristande motivation. Man fortsätter livet som kriminell för att man inte utnyttjar de möjligheter som ges, man väljer att se möjligheterna som begränsningar. Livet

som kriminell lockar och erbjuder mer än ett liv utan kriminaliteten då man gör en cost-benefit analys. Svaga sociala band är en orsak till att man inte vågar ta steget och lämna livet som kriminell bakom sig. Missbruk och rädsla är de främsta orsakerna till att man anses vara begränsad att utnyttja sina möjligheter. Rädslan grundar sig i bristen på sociala band såsom åtagande och delaktighet.

7.2 Kritisk granskning

7.2.1 Generaliseringar

Denna uppsats bygger på intervjuer med fem KRIS-medlemmar. Detta begränsar mina möjligheter att generalisera mina resultat. Respondenternas berättelser är i många avseende snarlika, det är därför rimligt att anta att andra KRIS-medlemmar har liknande resultat. För att kunna generalisera mer än så och dra slutsatser om alla Sveriges (före detta) kriminella och varför de inte avslutar sina kriminella karriärer krävs en betydligt större studie. Jag vill dock påstå att mina resultat mycket väl skulle kunna vara representativa för KRIS-medlemmar.

7.3 Vidare forskning

Under arbetet med denna uppsats har jag upptäckt flera olika ingångar till vidare forskning. Då jag i min uppsats kommit fram till att man inte avbryter sin kriminella karriär på grund av missbruk skulle det vara intressant att göra en liknande studie men med respondenter som inte missbrukar vare sig narkotika eller alkohol/tabletter och se vad dessa uppger för orsaker. Bristande motivation och svaga sociala band samt rädsla är ytterligare orsaker mina respondenter uppgett, är dessa desamma hos icke missbrukande respondenter?

Vidare skulle det också vara intressant att göra en större studie och kanske kvantifiera resultatet och få mer generaliserbara slutsatser. En genusstudie skulle också kunna genomföras och se om män och kvinnor skiljer sig åt vad gäller orsaker till att man inte avslutar sin kriminella karriär.

Referenser:

Litteratur:

Andersson, J. (1991) *Kriminella karriärer och påföljdsval*. Research Report No 35. Sociologiska Institutionen. Stockholms Universitet

Carlsson, B. (1991) *Kvalitativa forskningsmetoder*. Almqvist & Wiksellförlag AB. Falköping

Engdahl, O & Larsson, B. (2006) *Sociologiska perspektiv- grundläggande begrepp och perspektiv*. Studentlitteratur.

Engström, P. (2004) *Kvalificerade rånare- kriminella karriärer, specialisering och strategiska brott*. Kriminologiska Institutionen. Stockholms Universitet

Hauge, R. (2001) *Kriminalitetens årsaker*. Universitetsforlaget. Oslo

Hellum, M.(2002) ”Att göra sociologi med personlig röst” i *Förförd av Eros. Kön och moral bland utländska kvinnor bosatta på en grekisk ö*. Göteborg: Göteborg Studies i Sociology

Hopkins Burke, R.(2005) *An introduction to Criminological Theory*. Second edition. Uffculme: Willan Publishing

Marklund, F. (2002) *Kvinnors och mäns kriminella karriärer i en födelsekohort*. Kriminologiska Institutionen. Stockholms Universitet

Nilsson, A. (2002) *Fånge i marginalen*. Kriminologiska institutionen. Stockholms Universitet

Sarnecki, J. (2003) *Introduktion till kriminologi*. Studentlitteratur: Lund

Sjöberg, K. (1999) *Mer än kalla fakta kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur. Lund

Skrinjar, M. (2003) ”Forskare eller `babe´. Om genuskonstruktioner i intervjusituationer” i Lander, I & Pettersson, T & Tiby, E.(red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet Genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Studentlitteratur: Lund

Zila, J. (2000) *Straffrättens påföljdslära*. Nordstedts juridik AB. Stockholm

Internet:

www.bra.se

www.kris.a.se

Övrigt:

Forskningsetiska principer (1990)Vetenskapsrådet. Elanders Gotab

Bilaga

Intervjumall

- Vem är du?
- Uppväxt?
- När begick du din första kriminella handling?
- Varför? På grund av...?
- När insåg du att du var kriminell?
- Vad fick dig att inse det?
- När dömdes du för första gången? Tankar... hur kändes det?
- Tänkte du någon gång under denna period... nu får det vara nog... nu ska jag sluta.
- Vad var det som fick dig att tänka så?/Varför inte?
- Vad var det som gjorde att du inte lyckades sluta med kriminaliteten då?/ Varför?
- Socialt liv...
- Barn, partner, jobb, sysselsättning... Varför inte?
- Varför har du haft så många återfall?
- Var inte tiden på anstalt avskräckande? Rehabilitering?
- Men idag... hur kunde du slutligen överge livet som kriminell? Skillnad den här gången?
- Vad var det i ditt liv som fick dig att kunna sluta? Varför inte??
- Något särskilt som inträffade?
- Upplevde du den som rehabiliterande – fick du den hjälp och vård du ansåg dig behöva?
- Hur kom det sig att du gick med i KRIS?
- Vad var dina tankar kring KRIS innan du gick med? Tidigare upplevelser?
- Hur har KRIS hjälpt dig?
- Hur ser ditt liv ut idag? Barn, partner, socialt liv...
- Vad tänker du om framtiden?
- Hur är det att leva som en f.d. kriminell? Hur bemöts du? Svårigheter? Finns det något tillfälle då du upplevt att det varit till din fördel?
- Är det något du själv vill tillägga denna intervju?

